

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Veebruar 2009 nr1 (2369) • Tartu Ülikooli ajakiri

Selles numbris:

Lauristin Ülikoolist ja ühiskonnast
nanotehnoloogid olid maailmast
kümme aastat ees

Noore teatritegija Mount Everest

RAAMATUKOGU – ÜLIKOOI
KÕIGE TULEOHTLIKUM HOONE

UUS KUUB

Foto: Margus Ansu/Postimees/Scanpix

Sigrid Sõerunurk
UT peatoimetaja

Kuub on uus. Nimi sama. Sisu põnevam. Ajakirjast saate lugeda noorest teatritegijast, kuulsast vilistlasest, raamatukogu nukrast olukorrast jne. Kuna kõrvaloleval leheküljel on sisust parem ülevaade, ei hakka seda siin enam ümber jutustama.

**ÜLIKOOI MISSIOONI
TÄITMISEKS ÜHISKONNA
EES ON TARVIS
KRIITILISI ANALÜÜSE JA
DISKUSSIOONE.**

Niipalju siiski, et siinsetel lehekülgedel hakkab olema oma koht kindlatel rubriikidel ning

vajaduse ja võimaluse korral tuleb neid ajapikku juurde.

Võib vist öelda küll, et ajakirjaks muutumisega on Universitas Tartuensis alustanud taas uut ajajärku oma 60-aastases ajaloos. Selle ajaga on UT näinud palju.

Nõukogude ajal oli kogu UT omamoodi põnev lugemine. Põnev oli nii lugejatel kui ka kirjutajatel, sest kirjutajateks olid sageli praegused oma ala tuntumad tegijad (Mati Unt, Siim Kallas, Jaak Allik, Mihkel Mutk jt). Karikatuurid joonistasid Priit Pärn ja Toomas Kall. Nii mõnigi kord jäi ka UT Glavliti hammaste vahele.

Riigi iseseisvudes kadus vajadus sellise ridade vahelt lugemise ja ridade vahele kirjutamise järele ning asemele astus igapäevane reaalne asisus. Paradigmaatilise nihkega ühiskonnas kaasnesid muudatused väiksemates süsteemides.

Ajaleht tunnetas juba mõnda aega vajadust värskenduse järele, sest UT on osalt nii ülikooli kui ka ühiskonna peegel.

Nüüdne uus kuues UT tahab tagasi tuua kriitilise arutluse võimaluse ja populariseerida teadust. Teadusajakirjandusse on sisse kir-

jutatud igavene vastuolu – kuidas rääkida teadusest nii, et sellest n-ö tavaline inimene aru saaks ning et samas ei oleks teemakäsitus liialt lihtsustatud?

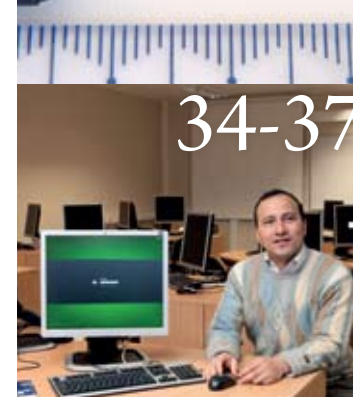
Ka UT püüab leida sobivaimat tasakaalu. Me eeldame, et meie lugejad on Tartu Ülikooliga lähemalt kokku puutunud ning huvituvad siinsest (teadus-) elust. Mis veel UT-s muutub? Kõik ja mitte midagi. Alles jäävad seni tuntud rubriigid ja nimi, samas muutub välimus, ilmumissagedus, lisandub terve hulk uusi rubriike.

Loodan, et siinsetel veergudel võtavad sõna tulevased oma ala tuntud ja edukad inimesed, nagu seda kunagi tegid eespool nimetatud nüüdsed vilistlased.

UT tegijate endi jaoks on ja jääb alaliseks dilemma, õigem oleks siiski öelda tasakaalu leidmise vajadus mainekujundusliku funktsiooni ning ajakirjandusliku sisu vahel. Tegu on ju eelkõige organisatsiooni väljaandega. Teisalt on Tartu Ülikool rahvusülikool, millega rõhutatakse pidevalt vajadust teenida ühiskonda. Selle ülesande täitmiseks on tarvis avalikke kriitilisi analüüse ja diskussioone. Ärgem seda unustagem. ☺

Universitas Tartuensis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3000. Tartu, Lutsu 5 (III k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajaleht@ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Sõerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Aija Sakova; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Kristiina Rosina (Momo); **fotograafid:** Ove Maidla ja Andres Tennus; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada.

UT
UNIVERSITAS TARTUENSIS

- 4** Tartu tähetornist saab tänapäevane muuseum.
- 6** Talveakadeemial arutatakse linnaruumi üle.
- 7** Keemiahoone hakkab ilmet võtma.
- 9** Margus Pedaste – Pedagogicum'i uus direktor
- 10** Rektor Alar Karis võrdleb ooperit ja ülikooli – mõlemad peavad olema kättesaadavad paljudele.
- 12** Teatritegija Vallo Kirs
Kui Eesti oleks USA, võiks Vallo Kirs olla mõne meilgi popi filmi või Broadway noor tõusev täht.
- 16** Siim Kallas meenutab hea sõnaga nõudlikke õppejõude.
- 18** Marju Lauristin: ülikooli ei saa ehitada nagu kristallsammast.
Just praegusel ajal on Lauristini sõnul ülikooli kohus tekitada ühiskonnas nõudlus akadeemilise harituse järele.
- 23** Raamatukoguhoonest hävib aegamisi Eesti kultuurivara
Eesti kultuuripärandit hoidvad fondid on tuleohhtlikud ning töötajate ruumides peidab pea igal sammul ajahamba puremisjälgi teip.
- 29** Tartu nanotehnoloogid jõudsid oma valdkonna juurde vähemalt kümnekond aastat enne seda, kui maailma tähelepanu lõpuks sellel peatus.
- 32** Kunstikuu Y-Galeriis
Pööratakse tähelepanu verevahetusele - seda nii otseses kui ka kunsti mõttes
- 34** Marlon Dumas: hobi korras doktoriõpe ei soodusta teaduse tegemise kultuuri tekkimist.
- 38** Tudengi reisikiri Ungarist
Tempereatuurierinevused, vohav bürokraatia ja suurepärase kultuuriajalugu
- 40** Noor teadlane Klaarika Kaldjärv
Jorge Luis Borgese tekstimaailmade võimalikud erinevused originaalis ja eestikeelsetes tõlgetes.
- 44** Margit Sutropi essee – ülikoolilt ühiskonnale
- 46** Innovaatilised tudengid ja õppejõud
- 48** Sünnipäevalapsed
- 51** Teated

TARTU TÄHETORN UUENEB

Aija Sakova
aija.sakova@ut.ee

2010. aasta lõpus või 2011. aasta alguses avatakse Tartu tähetorn külastajatele uue tänapäevase muuseumina, kuna jaanuari keskel kiitis Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus heaks Tartu tähetorni renoveerimisprojekti rahastamise 21 miljoni krooniga.

Projekti «Tartu tähetorni kui UNESCO maailmapärandi objekti restaureerimine ja ajakohastamine külastuskeskuseks» kogumaksumus on TÜ teadus- ja arendusosakonna ettevõtluse arendamise peaspetsialisti Vahur Valdna sõnul ca 24,7 miljonit krooni, millest veidi üle 21 miljoni rahastab EAS. Ülikooli omaosaluseks projektis on ca 3,7 miljonit.

Praegu on tähetorni muuseum Valdna sõnutsi külastajatele

suletud ning üksikuid üritusi tehakse kokkuleppel tähetorni astronoomiaringiga. Ringi asjuri Helle Jaaniste sõnul on MTÜ Tartu Tähetorni Astronoomiaring koostöös AHHA-keskusega korraldanud avalikke vaatlusõhtuid ja 2–3 korda kuus astronoomia-loenguid, tellimisel on tehtud ka ekskursionid koos planetaariumi-etendustega.

«Sisuliselt kujutab viimane astronoomiatundi, mille raskusaste valitakse kuulajate vanuse järgi. Eriti populaarsed on need tunnid 4.–5. klasside õpilaste ja/või õpetajate seas, aga käivad ka vanemad klassid.» Ehkki peamiselt külastavad Jaaniste sõnul tähetorni Tartu koolide lapsed, tullaakse ka mujalt Eestist, isegi Lätist ja Soomest. «Mullu käis meil planetaariumi-etendustel umbes 2500 külast,» täpsustas Jaaniste.

Samalaadset koostööd jätkab astronoomiaring edaspidi TÜ ajaloo muuseumiga, AHHA-keskus kolib aga tähetorni ruumidest välja.

Siiski on Valdna sõnul tähetorni kui kultuurimälestise potentsiaal korralikult välja arendamata, kuna hoone on võrdlemisi viletsas tehnilises seisukorras ning seetõttu on raskendatud ka hariduslike tegevuste korraldamine ja ei ole võimalik eksponeerida kogu ajaloolist tähetorni aparatuuri.

Renoveerimisprojekti eesmärk ongi luua tänapäevasel tasemel funktsioneeriv muuseum, mis hõlmab tähetorni ajaloolist tausta, teleskoopide ja teiste astronoomiliste ja geodeetiliste instrumentide tutvustamist ja interaktiivset osa.

«Sellest peab saama uusi teadmisi ja põnevaid kogemusi pakkuv haridus- ja külastuskeskus, kuhu tahetakse korduvalt tagasi tulla,» ütles Valdna.

Tartu tähetorn on silmapaistev mälestusmärk maailma astronoomia ja geodeesia ajaloos. See kanti nimelt 2005. aasta juulis Struve geodeetilise kaare osana UNESCO maailmapärandi nimekirja. Struve geodeetiline kaar läbib tänapäeval kümnet riiki Põhja-Norrist kuni Ukraina ja Moldovani Musta mere ääres. Aastatel 1816–1855 Wilhelm Struve ja tema kaastöötajate märkeitud 2820 kilomeetri pikkune sadadest mõõdupunktidest koosnev kaar aitas triangulatsioonimeetodil täpselt mõõta maa kjuu.

Fotod: 2x Andres Tennus

Teadusprorektori Kristjan Halleri sõnul on Eestis teaduse ja kultuuri seisukohast kolm maailmatähtsusega objekti ja isikut – K. E. von Baer, W. Struve ja Kaali järv, mistõttu on ka Struve observatooriumi restaureerimine maailmakultuurilise tähtsusega.

Kultuurkapitali aastapreemia pälvis Alo Ritsing

Alo Ritsing

Foto: erakogu

2008. aasta Tartu Kultuurkapitali aastapreemia 75 000 krooni pälvis koorijuht, helilooja ja pedagoog Alo Ritsing.

1963. aastast juhatas Ritsing Tartu Akadeemilist Meeskoori (TAM), 1974. aastast on ta koori peadirigent ja muusikaline juht. Kauaaegse TAMi laulja ning Ritsingu sõbra Peeter Veske sõnutsi on Ritsing tunnustust väärt, sest tegu on Eesti ühe parima koorijuhiga. «Ta on hästi nõudlik, aga nii tuleb ka hea tulemus,» lüüsis Veske.

1972. aastast juhatas Ritsing meeskoori Forestalia, 1990.

aastast Eesti Meestelaulu Seltsi Tartu meeskoori ja aastatel 1968–1991 juhatas ta segakoori Vanemuine. 1966. aastast töötab Ritsing Heino Elleri nimelises Tartu Muusikakoolis õppejõuna.

Ta on olnud paljude üld- ja maakondlike laulupidude ning meeslaulupäevade juht, Lõuna-Eesti Meeskooride laulupäevade algataja ja läbiviija ning külalisdirektorigent Eestis ja välismaal. Ritsing on ka produktiivne helilooja.

Võimas arvutifarm lihtsustab andmetöötlust

Veebruari alguses avas ülikooli teadusarvutuste keskus esimese arvutifarmi, mis on mõeldud suurte andmemahutude töötlemiseks.

Eesti võimsaim arvutifarm koosneb 42 arvutusserverist, juhtmasinast ja salvestusseadmetest ning loob head võimalused nende teadusvaldkondade arendamiseks, mis vajavad suurte andmemahutude töötlemist või

mis kasutavad arvutusvõimsusi mitmesuguste protsesside modelleerimiseks.

Enim võivad uuest arvutifarmist bioinformaatika, geenitehnoloogia, arvutuskeemia, astronoomia ja materjaliteadus. Samas on arvutifarm avatud kasutamiseks kõigile ülikooli teadusrühmadele. Oodatud on teadlased ka teistest Eesti teadusasutustest.

Arvutifarm koosneb juhtarvutist, 9TB salvestusseadmetest ja 42 arvutusserverist. Igas serveris on 8 protsessorituumat, 32GB mälu ja 500GB kõvaketas.

Kõik arvutid on omavahel ühendatud kiire (20Gbit/s) ja väikese latentsusega InfiniBand ühendusega, see võimaldab edukalt kasutada tihedal suhtel paralleelsust nõudvaid programme.

TALVEAKADEEMIAL arutatakse linnaruumi üle

Aija Sakova
aija.sakova@ut.ee

Alates 9. veebruarist saab registreeruda 27. veebruarist 1. märtsini Nelijärve puhkekeskuses toimuvale Talveakadeemiale.

Selleaastane Talveakadeemia keskendub linnaruumile. Ühe korraldaja Monika Ozolina sõnul võib linna valgusreostuse, valglinnastumise murede ja planeerimise äparduste seisukohast vaadata kui keskkonnaprobleemi.

«Samas võib linnas näha ka arenguvõimalusi, sest pidevas muutumises linnaruumi saab kujundada parema ja jätkusuutlikuma elukeskkonna suunas.»

Ozolina sõnutas Eestis häid ökokogukondade näiteid nagu ka innovaatilisi lahendusi, mille abil linlikku ökoloogilist jalajälge vähendada. Nii võiks akadeemial

muu hulgas küsida ka seda, miks mitte rajada majakatusele porgandipeenar.

Ettekannete paneeli avavad TÜ linnageograafia dotsent Jussi Jauhiainen, kes räägib sissejuhatavalt linnaplaneerimisest, linnade arengust ning ajaloost maailmas, ja Mart Hiob TTÜ-st, kes käsitleb linnaplaneerimist Eestis. Koos lasevad Jauhiainen ja Hiob fantaasial lennata Eesti linnade tuleviku teemadel.

Björn Frostell Rootsist räägib tööstusökoloogiast ja arhitekt Eero Paloheimo tutvustab oma hiiglaslikku ökoloogilist planeerimisprojekti. Ettekandega esineb ka TÜ inimgeograafia ja regionaalplaneerimise õppetooli teadur Kadri Leetmaa. Tema valglinnastumist käsitlev teadustöö «Rahvastiku eeslinnastumine Tallinna linnaregioonis» sai hiljuti ka üliõpilaste teadustööde riiklikul konkursil doktoritõppe astmes esimese preemia.

Paneeldiskussioonil küsitakse, kas loodus mahub linna. Teema üle on kutsutud arutlema kirjanik ja mõtleja Jaan Kaplinski, loodusteadlane ja TÜ linnuökoloogia teadur Marko Mägi, Rakvere endine linnarhitekt Oliver Alver ning maastikuarhitekt Merle Karro Kalberg.

Konverentsi viimasel päeval uuritakse, millised on ökokogukonnad Eestis. Kogemusi jagavad Karula rahvusparki, Uue Maailma Seltsi ja Lilleoru koolituskeskuse esindajad.

Talveakadeemia toimub sel aastal juba seitsmendat korda. Pääratud kohtadele saab registreeruda aadressil www.talveakadeemia.ee. Osalejate arv on Ozolina sõnul varasemate aastatega võrreldes tõusnud 100-lt inimeselt 120-le. Osalemistasu on sel aastal 350 krooni.

Eelmise aasta Talveakadeemia korraldusmeeskond pärast õnnestunud üritust.

Foto: Kaspar Kallip

Uus keemiahoone hakkab valmima

Foto: Ove Maidla

Maarjamõisa teadus- ja tehnoloogialinnakusse kerkiv keemiahoone saab ehituslikult valmis veebruaris. Sellele järgnevatel kuudel tuleb hoone sisustada nüüdisaegsete laborisüsteemi ja mööbliga. Augustis loodab ülikool hoone pidulikult avada.

Hoonesse on projekteeritud teadus- ja praktikumilaborid, auditooriumid, seminariruumid, raamatukogu, töökabinetid ning administratsiooniruumid. Jaanuari alguses käisid teiste hulgas rektor Alar Karis (vasakul) ning haldusdirektor Riho Illak (paremal)

üht 70–80 üliõpilast mahutavat auditooriumi uudistamas.

Keemiahoone ehitab firma Rand ja Tuulberg. Ehitusmaksumus on ligi 419 miljonit krooni, ent kogu hoone maksumus kujuneb sisustuse arvelt kindlasti suuremaks.

Ärijuhtimise magistrandid uurisid Saksa majandust

Jüri Sepp
majandusteaduskonna arendusprodekaan

Jaanuari lõpus käisid TÜ ärijuhtimise magistrandid õppereisil Berliinis, kus nad külastasid Euroopa majanduskõrgkooli, tutvusid ettevõtetega ning kohtusid Eesti suursaadiku Mart Laanemäe ning majandusdiplomaat Tiia Treiriga.

Euroopa majanduskõrgkooli professor Claudia Müller pani

magistrandid mõtlema kultuuri- vaheliste erinevuste tähenduse üle nii äris kui ka igapäevaelus. Seejärel tutvusid tudengid, kuidas käib töö tuntud firmade nagu Audi, Volkswagen, Lufthansa, OSRAM jt kuvandeid ja logosid kujundavas firmas MetaDesign AG. Jutuks tuli ka Eesti märk.

Mart Laanemäe ja Tiia Treire tutvustasid Saksamaa ja Eesti koostöövõimalusi ning seejärel said tudengid Saksa majandusministeeriumi juhtivate töötajate abil ettekujutuse Saksamaa valitsuse tegevusest praeguse majanduskriisi tingimustes.

Kõige lõpuks said magistrandid teada, kas ja kuidas osalevad Saksamaa ettevõtjad ise oma erialaliitide kaudu nii poliitika kujundamises kui ka vahetult omaabis. Näiteks peeti loomulikuks, et ettevõtjad, kes maksavad poole sotsiaalmaksust, osalevad ka vastavate vahendite kasutamise järelevalves.

Ilmuma hakkab uus humanitaar-teaduslik ajakiri **METHIS**

Aija Sakova
aija.sakova@ut.ee

10. veebruaril kell 16 esitlevad Eesti kirjandusmuuseumi kultuurilooline arhiiv ning TÜ kultuuriteaduste ja kunstide instituut TÜ keeltemaja fuajees (Ülikooli 17) uut humanitaar-teaduslikku ajakirja Methis. Studia humaniora Estonica esimest numbrit.

Methis, mis on oma nime saanud tarkusejumalanna Ateena ema Metise järgi, on kahe eelismetatud asutuse ühisväljanne, milles avaldatakse humanitaar-teaduslikke originaaluurimusi, peamiselt kirjanduse ja kultuuriuurimise ning teatriteaduse alal. Ajakiri on rahvusvahelise toimetuskolleegiumiga ja eelretsenseeritav ning ilmub kaks korda aastas kas eesti- või ingliskeelsena.

Peatoimetaja, eesti kirjanduse professori Tiina Ann Kirsi sõnul ei korda ega dubleeri Methis teisi olemasolevaid eestikeelseid kirjandus- ja kultuuriteaduslikke väljaandeid, vaid loodab kujundada oma nägu ja tegu. Samas on sellel ka eelkäijaid. «Uus ajakiri asendab seniseid TÜ eesti kirjanduse õppetooli ja Eesti Kirjandusmuuseumi artiklikogumike sarju nagu «Studia litteraria Estonica», «Traditsioon ja pluralism», «Kohanevad tekstid» jt».

Methisele kirjutamine peab tohtima ja isegi peaks olema ohtlik, kirjutab Kirss ajakirja eesõnas, sest kirjatükki ja uurimust avaldamiskõlblikuks kohendades on nii autoril kui ka retsen-sendil ja toimetajal oht selles dialoogis targemaks saada. «Soov seda elavat, vaimselt nõudlikku sidet vaheda mõtte ja kauni stiili nimel alal hoida, on vastus sellele teadusbürookraatlikule pealiskaudsusele, mida kannustab «siisikes-te» korjamise sund.»

Küsimuse peale, kuidas ajakiri rasketes majanduslikes oludes end kehtestada loodab, vastab Kirss, et Methis jääb ellu siis, kui jätkub häid artikleid. «Neid aga ei saa kunstlikult ega ka otseselt plaanimajanduslikult toota, pigem võrsuvad nad loomingu-listest impulssidest.» Seepärast loodabki Kirss, et ajakiri ei kajasta mitte ainult olemasolevate uurimisrühmade ja sihtfinantsee-

ritavate teemade töövilju, vaid et iga kolmas number jääb vabanumbriks, kuhu tuleb värsket ja uudistavat kaastööd.

Avanumber «Noor-Eesti kümme aastat: esteetika ja tähendus» koondab toimetaja ja koostaja, kirjandusmuuseumi vanemteaduri Marin Laagi sõnul Noor-Eesti liikumise käsitlusi alustades panoraamsetest ajaloolistest ülevaadetest kuni üksikute luuletekstide peene analüüsini. «Methise nr 1/2 sisaldab 21 artiklit, mis ilmuvad esmatrükis ainult selles väljaandes.»

Erinumber võiks Laagi sõnutsi pakkuda huvi just emakeele õpetajatele ja õppijatele nii koolides kui ka kõrgkoolides, muidugi ka laiemale lugejale.

Järgmine, nr 3 on ingliskeelne teatralane erinumber, mida toimetab Anneli Saro. Vabanumber (nr 4), mille toimetajaks on Andrus Org, peaks ilmuma detsembris 2009. Kaastööde ettepanekuid oodatakse sellele 1. märtsiks, tähtaeg on 15. mai.

Alates 4. numbrist on Marin Laagi sõnul kavas lisada ka rubriigid arhiivileid, tõlge ja arvustus. «Esimeses hakkame avaldama peamiselt Eesti kultuuriloolise arhiivi kogudest pärit pikemaid tekstikriitiliste kommentaaridega arhiivimaterjale.» Pikemad kultuuriteaduslike teoreetiliste artiklite tõlked on mõeldud eelkõige õppematerjalideks kõrgkoolides.

Pedagogicum'i direktoriks sai Margus Pedaste

30. jaanuari istungil valis ülikooli nõukogu õpetajakoolitust koordineeriva üksuse, Pedagogicum'i direktoriks haridustehnoloogia vanemteaduri Margus Pedaste.

2006. aastal kaitses Pedaste Tartu Ülikoolis filosoofia-doktori kraadi bioloogia- ja maateaduste hariduses. 2007. aastast on ta olnud loodus- ja tehnoloogiateaduskonna õppeprodekaan ning 2004–2008 Eesti bioloogiaõpetajate ühingu president.

Pedaste juhendamisel on kaitstud kolm magistritööd ning hetkel juhendab ta kahte

doktoranti. Ta annab ka Tartu Mart Reiniku Gümnaasiumis bioloogiatunde.

Pedagogicumis peab Pedaste vajalikuks ühendada omavahel nii haridusteadus, õpetajakoolitus, õpetajakoolituse üliõpilased kui ka koolide õpetajad.

Pedagogicum'i eesmärk on koordineerida õpetajate koolitamist TÜ eri teaduskondades ning pikemas perspektiivis muuta kogu Eesti õpetajate ettevalmistus kvaliteetsemaks.

Pedaste alustas tööd tänava 1. veebruarist ning juhib Pedagogicum'i järgmised viis aastat.

Foto: Andres Tennus

Pedagogicum'i vastne juht Margus Pedaste

Pärnu kolledžisse loodi oskusteabe keskus

Pärnu kolledžis käivitus jaanuari lõpus oskusteabe keskus, mis peaks aitama ettevõtetel säilitada arenemisvõimet, et olla jätkusuutlik ka majanduslanguse ajal. Teavet edastatakse koolituste ja seminaride näol. Eestis on taolise oskusteabekeskuse loomine esmakordne nähtus, kuid näiteks Soomes, Rootsis ja Saksamaal on regionaalsed

innovatsioonisüsteemid levinud.

Oskusteabe keskus käivitasid Eesti kaubandus-tööstuskoda, Pärnu maavalitsus, Pärnumaa omavalitsuste liit, Pärnu linn, Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskus, Pärnumaa kutsehariduskeskus, Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, sanatoorium Tervis, AQ_Lasertool OÜ ja Fein-Elast Estonia.

VALITI PROFESSORID JA NIMETATI EMERIITDOTSENDID

Ülikooli nõukogu valis anestesioloogia ja intensiivravi professoriks Joel Starkopfi, kohtuarstiteaduse professoriks Marika Väli, oftalmoloogia professoriks Pait Teesalu, rahvusvaheliste suhete teooria professoriks Eiki Bergi ning Balti poliitika professoriks Andres Kasekambi.

Emeriitdotsentideks nimetati Uudo Pragi ja Enno Kolk.

Ooperist ja ülikoolist

Foto: Ove Maidla

Alar Karis
Tartu Ülikooli rektor

New Yorgi Metropolitan Opera on teinud erakordselt palju tööd selle nimel, et ooperit laiemalt populariseerida. Eelmise sajandi kolmekümnendatel alustasid nad Ameerika raadios otseülekandeid, nüüdseks on jõutud ooperiülekanneteni maailma kinosaalides.

Ka Eesti saab viimasest hooajast osa, nimelt võib oktoobrist maini näha Tallinna kobarkinos ja Tartu Ekraanis kümne ooperi otseülekandeid. Metropolitan Opera mainekus on siinsele ooperipublikule teada, kuid siiani on see

ÜLIKOOI TÄHENDUS ÜHISKONNAS ON LAIEM KUI VAID SEE, MIS ÜLIKOOI SEINTE VAHEL TOIMUB. UUTE TEADMISTE LEVITAMINE PEAB OLEMA ÜLIKOOI ÜLESANNE.

kättesaadav olnud vähestele. New York on kaugel, ooperipilet kallis, aga ka kogu ooperikultuur on siiani endas kandnud elitaarsuse pitsert.

Kuid läinud sajandi viimastel kümnenditel ja uue sajandi alguses on suhe kultuuri ja selle tarbimise muutunud. Elitaarsuse pitsert on kadunud ooperilt, üha enam inimesi käib muuseumides ja näitustel – kõrgkultuuri tarbimine on muutunud massinähtuseks ja selle tarbija ei eristu kuidagi. Tuhat ja üks raamatut, mida tarvis lugeda, või tuhat ja üks maali, mida tarvis elu jooksul näha, teevad ära oma rahvalagustusliku töö.

Oma koht on siin kindlasti ka massiharidusel, sest tähtsaim faktor, mis inimest kõrgkultuuri juurde juhatab, on haridus. Ja tõenäoliselt on just massiline ülikooliharidus see, mis on kõrgkultuuri tarbimise nii laiaulatuslikuks teinud.

Ikka ja jälle on nii kunsti kui ka haridusega seoses viidatud elitaarsusele. Paradoksaalne on see, et samas, kui kurdetakse ülikoolihariduse pinnapealsemaks muutumise üle, on haridus toonud kõrgkultuuri juurde sedavõrd palju inimesi, et massi ja elitaarsuse vastandamine on kohatu. Ehk võiksime tänapäeval näha elitaarsust hoopis äärealadel – amorfsetes kontra- ja subkultuurides, mis tulihingeliselt oma asja ajavad.

Tulihingeline ja keskendumine pühendumine oma asja ajamiseks eristub massist, kes liigub suurema süvenemiseta vaid pindmistes kihtides. Kuidas siis ära tunda tulihingelist ooperitegijat, -nautlejat või näiteks tõsiteadlast? Millised peaksid olema need omadused, mis laseks oma töö tegijal massitulemustest kõrgemale tõusta? Kas vaid pühendumisest piisab?

Tõenäoliselt mitte. Vaja on ka töötingimusi, aga kindlasti äratundvat publikut. Vaid iseendale kaua ei musitseeri. Nii vajab Metropolitan Opera ülemaailmset publikut, aga üha enam vajavad publikut ka ülikoolid. See ei tähenda ainult tudengeid, vaid ka kõiki teisi teadusest, täienduskoolitusest ja ümberõppest osasaajaid.

Nii nagu ooper, peab ka ülikool olema kättesaadav paljudele. Meil on rahvusülikool, meil on oma rahvusoper ja rahvusraamatukogu, on ka rahvusringhääling. Sõna esiosa «rahvus» ei saa tähendada vaid ühe keele ja rahvuse piires püsimist. Rahvusoper ei saa piirduda vaid Eevald Aava «Vikerlaste», Tubina «Kratti» või Lydia Austeri «Tiinaga». Rahvusoperis kantakse ette ka Verdi, Mozartit, Donizettit, Gounod'd, Wagnerit, Puccinit jt. Erkki-Sven Tüüri «Wallenbergi»

aines on rahvusvaheline ja me ei üllatu, kui seda saksa keeles esitatakse.

Tuues paralleele ooperi ja ülikoolide vahel, ei saa rahvusülikool ainult eesti asja ajada. Ta peab paratamatult olema osa maailmast, ka elitaarsest. Nii on maailma parimate hulka kuuluv Massachusettsi Tehnoloogia Instituut (MIT) teinud oma loengud kättesaadavaks kogu maailmale. Loengutest võib osa saada nii Aasias kui ka Aafrikas. Nii mõnigi Aafrika ülikool on *online*-lülituses ja tudengid saavad esitada küsimusi MITi auväärsetele professoritele. See ei tähenda, et nad MITis õpiksid või sealt diplomi saaksid.

Kas minna sama teed ja teha oma ülikooli parimate professorite loengud kättesaadavaks kõigile asjast huvitatutele? Arvan, et seda on tarvis. Praeguseks on TÜ virtuaalülikool toimunud juba aastaid. Videoloenguid ja õppematerjale on üles riputatud, kuid ebajärjekindlalt ja süsteemilt. Virtuaalülikool peaks aga toimima kasutajale hästi kättesaadavana. Ülikooli tähendus ühiskonnas on laiem kui vaid see, mis ülikooli seinte vahel toimub. Uute teadmiste levitamine kõige ajakohasemal viisil peab olema ülikooli ülesanne. Loodetavasti on videoloenguid kuulamas sama andunud publik, kes jälgib kinodes Metropolitan Opera ülekanneid.

TARTU ÜLIKOOI

KANTSLER

“Kantsleri töö on eneseteostus ja väljakutse: see annab võimaluse osaleda Eesti ühe suurima ning väärrikama organisatsiooni arendamises.”

Alar Karis, rektor

Tartu Ülikooli arengukava 2009 kuni 2015 ambitsioonikate eesmärkide saavutamiseks on oluline, et ülikooli teadus- ja õppetööd toetavad tegevused on kvaliteetsed, efektiivsed ning ühtsed. Kantsleri ülesandeks on tagada tugiteenuste professionaalsus. Kantsler vastutab selle eest, et ülikooli põhitegevusteks on olemas atraktiivne õpi-, töö- ja loomekeskkond ning tänapäevane ja arenev tugiteenuste süsteem. Kantsler allub rektorile ning kuuludes rektoraadi koosseisu teeb ta tihedat koostööd dekaanide ning TÜ asutuste juhtidega.

Sobiv kandidaat:

- on töötanud edukalt suures organisatsioonis ning on tunnustatud liider;
- on tulemuslikult viinud ellu olulisi muudatusi;
- soovib töötada koos erinevate inimestega ning viia ellu uusi lahendusi;
- suudab eesmärkide saavutamiseks teha koostööd ja mõjutada ülikooli võtmeisikuid ning olulisi partnereid nii Eestis kui välismaal;
- on otsusekindel ning sotsiaalselt tundlik;
- juhib tasakaalustatult inimesi, ressursse, protsesse;
- on optimistlik ja suudab edukalt tegutseda pingelolukordades, sh vastuoluliste huvide kontekstis.

Kantsler aitab kaasa rahvusvaheliselt tunnustatud teadusülikooli ning Eesti akadeemilise vaimuse ja kõrgtehnoloogilise innovatsiooni keskuse hoidmisele ja arengule. Palk vastab töö keerukusele.

Kandideerimiseks palume saata elulookirjeldus ja motivatsioonikiri hiljemalt **20. veebruaril** aadressile personal@ut.ee või Jakobi 4, Tartu 51014.

Täpsem teave:

personaliosakonna juhataja Mari Nõmm (tel 737 5140), rektor prof Alar Karis (tel 737 5600).

Vallo Kirs

Tüüp, kelle Mount Everest on peidus teatrimaailmas

Fotod: 3x Merilyn Merisalu

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Vallo Kirs ei ole selline tüüp, kes esimese asjana lasteaias «Memme musi» lavatükis kõige tublimat jänesepoega oleks mänginud. Tema oli hoopis üks teine jänes, kes pealegi kogemata ühel tüdrukul oma lõikamata küüntega käe ära kriimustas.

«Ma ei kontrollinud ennast laval üldse, rabelesin kogu aeg,» ütleb Vallo seda lugu meenutades ja tõdeb, et väike kriim tekitas siis suure draama – veri oli ikkagi väljas. Ajaga tuli kogemusi ja enesevalitsust juurde ja praegu on tema puhul tegu noore näitleja ja lavastajaga, kes arvestab laval nii kaasnäitlejate kui ka publikuga.

Vallo õpib praegu Tartu Ülikoolis teisel kursusel ajalugu. Kui Eesti oleks USA, võiks ta sama hästi olla mõne meilgi popi filmi või Broadway noor tõusev täht. Vallo mängis nimelt paljuauhinnatud mängufilmis «Klass», mida Ilmar Raag praegu tõenäoliselt edukaks teleseriaaliks ümber vormib, üht peategelastest, Kasparit.

FILM JA TEATER

Nagu iga korraliku Eesti teatri-noore nime, leiab Vallo oma ka «Sigade revolutsiooni» näitlejate seast, ekraaniaega oli tal ka 2006. aastal tehtud 22-minutilise komöödiafilmis «Tulnukas». Seal mängis ta näiteks koos tuntud noorte näitlejate Märt Avandi, Ott Sepa ja Indrek Ojariga. Vastandina positiivsele Kasparile oli Vallo seal jõmm.

Filme on Vallo ise ka teinud. Tartusse kolides tegi ta kahe sõbraga näiteks lühifilmi, kuidas nad Rakverest Tartusse õppima tulid ja Narva maantee ühikasse elama asusid. Seda pole nad küll kuskil avaldanud, aga küll on vahel seda väikese seltskonnaga lihtsalt lõbus vaadata.

Film ja teater on kaks asja, mis talle tõsiselt korda lähevad. Eelmisel suvel käis noormees katsetel nii Balti filmi- ja meediakoolis kui ka lavakunstikoolis. «Mõlemas sain lõppvooru, filmikooli võeti mind isegi teisenasisse, aga kuna seal oli ainult üks tasuta koht ja ma polnud päris kindel, kas ma ikka tahan sinna minna, jäin praegu Tartusse,» seletab Vallo.

Võib-olla ei jäägi Vallo lõpuni Tartu Ülikooli, vaid seab sammud Viljandi teatrikooli, mis võtab sel aastal uue lennu näitlejaid ja lavastajaid. Või lõpetab ta siiski ajaloo bakalaureuse siin ja proovib siis uuesti Tallinnasse lavakunstikooli, saab seekord sisse, kaob kõigi silme alt mõneks aastaks ja siis näeb teda järgmisena mõnes suures Eesti teatris lavalaudu tallamas. Või läheb ta hoopis pärast kraadi saamist kooli õpetajaks ja leiab, et see on ka äge. Igal juhul on äge, kinnitab ta ise.

Praegu on Vallo igatahes Tartus, käib ülikoolis ning teeb kahes kohas teatrit: üliõpilasteatris Kalev Kudu käe all ja Noorte Teatritehases täiesti ise. Jaanuaris esietendus seal tema lavastatud «Phaeton», kus mängivad viis Tartu Ülikooli tudengit – Vallo ise kaasaarvatud.

«Tõnis Parksepaga oli meil juba enne plaan, et teeme kahekesi ühe tüki väikeses saalis, umbes 20 inimesele ehk. Kuidagi arenes see välja, et Tõnis tutvustas mind Teatritehasega ja sealt tuli mõte, et võtaks kogu asja äkki suuremalt ette,» räägib Vallo.

Vallole ja Tõnisele, kes õpib ülikoolis kirjandust, lisandusid veel semiootikatudeng Adeele Sepp, füüsikatudeng Ragnar Kaasik ja teoloogiat õppiv Heli Luik.

Mati Undi näidend oli Vallole lavakunstikooli katsete ajast tuttav. Kunagi arvas noor lavastaja, et see on üks tekst, mida ta ei muudakski ja teeks täiesti autoritruult. Praeguses lõpptulemuses, millega trupp veebruari keskel Viljandisse tudengite teatripäevadele sõidab, ei tunne seda peaaegu üldse ära.

NÄITLEJA JA LAVASTAJA

«Läks lihtsalt nii,» muigab Vallo ja seletab, et teksti teeb ju see, kes räägib, sellele, kellele ta räägib. Proovide käigus kirjutasiid kõik näitlejad Undi ideedest lähtuvalt esseesid ja arutasid oma mõtteid, millest lõpuks tuligi lavastus kokku.

Esimese vaatuse lõpustseen baariruumis, kus jumalanna Eos ja surelik Phaeton vestlevad, on seevastu täiesti autoritruu. Tehud täpselt nii, nagu Unt kirjutas, et seda teha võiks. Genialistide klubis, kus seda mängiti, oli isegi baariruum undilikult punase letiga omast käest võtta.

«Phaetonis» on Vallo nii lavastaja kui ka näitleja. «Hullult keeruline on küll kahte asja teha, aga väljakutsed ongi head, ägedad

Trupp esikapeol. Vasakult: Vallo, Adeele, Ragnar, Tõnis ja Heli.

ja rasked korruga,» seletab noormees, kes ainult nõõride tõmbamisega ei rahuldu. Ise tahaks ju ka mängida. Nüüd sai.

Koos Tõnisega mängivad nad Keha ja Vaimu. «Me oleme selline... Omamoodi sümbioos,» proovib Vallo seletada. Saalist lavale vaadates võib näha, kuidas nad rolle vahetavad ja mängivad vahel korraka sama tegelast. Algne mõte kahemehetükist on selles osas säilinud.

Vallo tunnistab, et «Phaeton» on tema jaoks omaette uus kogemus. «Ma ei ole kunagi ühtegi lavatükki nii palju järjest teinud,» ütleb noormees, kellel lavastusega paralleelselt tuli ülikoolis palju eksameid

Vallo on eelkõige mõtleval lavastaja. Mitte, et tal on tingimata palju mõtteid, vaid tal on häid mõtteid. Neid õigeid mõtteid, mis avardavad, õpetavad ja raputavad nii teda kui ka teda ümbritsevaid inimesi. Tal on visioon, mis ei pruugi küll igas olukorras olla ainuõige, kuid mis alati ärgitab kaasamõtlemist, soovib kaasa minemist ja taunib ära kadumist. Vallol on mõte.

Tõnis Parksepp, kaaskeha

ja koolitöösid teha, et oma 38 võetud ainepunkti kätte saada.

Nüüd, kui sess on läbi, algab tema jaoks teatritöö uue hooga. Üliõpilasteatris, kuhu Vallo möödunud sügisel vastu võeti, algab taas stuudiotöö ja tõenäoliselt tuleb taas lavale Tšehhovi «Naljad armastusest», mida mullu Athena pööningusaalis mängiti. Teatri pealavastajal on plaanis ka uus lavastus, kus Vallo võib-olla mängib.

Teater on asi, mida ta armastab, aga mille tähendust on raske paari sõnaga isegi enda jaoks kokku võtta. «Teater on...» alustab Vallo mitu korda ja jääb jänni. Lõpuks ohkab ja ütleb lihtsalt, et seal on kõik lihtsam.

«Näiteks kui mängid tegelast, kes on fanaatiline matemaatik, saad võtta selle numbrikonksu ja sellest lähtuvalt kõik muu üles ehitada. Päriselus on vabadust ja konksusid rohkem – ei, konkse pole üldse, igal pool on selline... Fluidum, millestki pole kinni võtta,» räägib ta.

VIHA JA ARMASTUS

Teater annab tegevusele kindlamad raamid, mille sees saab siiski kogeda kõige äärmusterohkemat maailma. «Hüperbool käib seal väga kõrge trajektooriga,» seletab Rakveres matemaatika eriklassi lõpetanud Vallo. Emotsioone saab teatris täiega välja elada – viha võib jõuda täiesti tippu ja samamoodi ka armastus.

«Päriselus võivad inimesed niimoodi haiget saada, laval on aga... No seal on kõik lihtsam,» jõuab Vallo seletuse algusesse tagasi. Päriselus olevat inimesed nagu lapsed, kes peavad ise enda eest hoolitsema.

«Alati tuleb meeles pidada, mida kaasa võtta, mida kuhu panna, mida mitte maha unustada, millal arveid maksta... Ma elan juba teist aastat põhimõtteliselt ükski, aga ei ole sellest kõigest siiani aru saanud,» ohkab Vallo, kelle ülikooli raamatukokku unustatud telefon hiljuti päris suure seikluse läbi elas. Leidja helistas viimati valitud numbrile ja sõbra käest sai omanik telefoni tagasi.

Vallo lähemad sõbrad koonduvad samuti teatrimaailma. Kes õpib näitlejaks, kellega Vallo ise praegu koos teatrit teeb. Põhiseltskonnaga tehti teatrit juba seitsmendast klassist saadik ja nemad ehk ongi tema teatriarmastuses süüdi.

«Kui teised ei oleks teatri suunas läinud, ma ei tea, kas ma oleks praegu siin, tore on olla ju seal, kus teised ees on ja sama moodi mõtlevad. Kuigi ma mõtlen, et teatrimaailmas olemine on ikka minu enda mõte,» seletab Vallo.

Esimene kord keskkooli lõpus lavastada oli samuti nii Vallo enda kui ka sõprade ühine mõte. «Tegime entusiasmiga aastaid teatriringi ja ühel hetkel hakkasime lihtsalt mõtlema, et mida me ilma juhendajata teeks. Tahtsime ise ka proovida ja keegi oli ju vaja pukki lükata,» meenutab noormees.

NOORED JA VANAD

Kuna loo, mida ise lavale tuua, leidis ja kirjutas kokku just Vallo, oli tema «pukki lükkamine» igati loogiline samm. Tundub, et ka hästi õnnestunud samm, sest omaloominguline «Sacco ja Vanzetti» sai 2007. aastal Saaremaal peetud miniteatripäevadelt peaauhinna.

Pärast seda võeti temaga ühendust juba Rakvere teatrit, kus taheti noore lavastajaga koostööd teha. Vallo kutsus omalt poolt projekti kaks sõpra, noore laulja Mirjam Mesaki ja näitlejatudengi Tõnis Niinemetsa. Koos professionaalsete näitlejate, Peeter Rästase, Erni Kase ja Ülle Lichtfeldtiga mängisid nad möödunud suvel teatri kolakambris lavastust «Kõige suurem sõber».

«Proove tegime meie kõigi vabast ajast ja sõitsime selleks üle Eesti Rakverre kokku, see oli väga koormav, aga väga arendav,

me nägime ikka väga palju vaeva sellega,» räägib Vallo. Noorte ja vanemate näitlejate koostöö tulemit mängiti küll kõigest kaks korda, aga Vallo ütleb, et projekt on praegu nii-öelda sahtlis ja võib-olla tuleb sealt varsti uuesti välja.

Küsimuse peale, kas ta arvab, et on hea lavastaja, teeb Vallo kiire «Mkm,» ja hakkab pärast väikest pausi edasi seletama. «See on sama asi, kui keegi küsib, kas sa oled hea inimene – mkm – aga kas sa tahad olla hea inimene – mhmh. Ja siis hakkad selleni jõudmiseks oma vigu parandama. Keegi pole nii hea inimene nagu ka mitte nii hea näitleja, et saaks seda öelda. Aga ma arvan, et ma saan hakkama. Ma ei teagi. Head inimesed pääsevad taevasse, kas head lavastajad ka kuskile pääsevad? Ma ei tea, kas sellist kohta ongi olemas...»

Suvel läheb Vallo ja vaatab, kas saab Viljandi teatrikooli sisse, äkki aitab see paremaks saada. «Kui võetakse, siis muidugi lähen. Praegu on tunne, et on vaja edasi liikuda. Sellist kohta, kus keegi poleks käinud, vist ei olegi, aga kui oleks, siis lähaks sinna küll. Roniks oma Everesti otsa,» muigab noormees.

Mis täpselt tema Mount Everest on, Vallo ei ütle. Kui midagi untsu läheb, ei saa siis keegi midagi ette heita. «Ah, pagan, kuna me siin kogu aeg teatrit räägime, siis on nagoonii aru saada, kus kandis see minu mägi on. Ma ikka loodan kunagi oma kodinad kokku panna ja sinna poole liikuma hakata,» on ta otsustust täis. ☺

VALLO KIRS

- Sündinud 23. novembril 1987
- Õppinud Rakvere gümnaasiumi matemaatika eriklassis
- Õpib praegu Tartu Ülikoolis teisel kursusel ajalugu
- Lavastused, mida teinud: «Sacco ja Vanzetti» (Rakvere gümnaasiumi teatriansambel), «Kõige suurem sõber» (Rakvere teater), «Phaeton: kõik poisid on kellegi pojad» (Noorte Teatritehas)
- Projektid ja lavastused, kus mänginud: RG Teatriansambel, A-Teater «Miski ei kinnistu, täiuslikumalt», Tartu Üliõpilasteater «Naljad armastusest», Teatritehas «Phaeton: kõik poisid on kellegi pojad»
- Filmid, kus mänginud: «Sigade revolutsioon», «Malev», «Tulnukas», «Päikesel radadel», «Kaduma läinud», «Kasiino pole sõltuvus, vaid elustiil», «Atismia»

Siim Kallas meenutab hea sõnaga nõudlikke õppejõude

Foto: Peeter Langovits/Postimees/Scanpix

Keskkooli kuldmedaliga lõpetanud Siim Kallas valis toona edasiõppimiseks Tartu Ülikooli majandusteaduskonna ega kahetse.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Euroopa Komisjoni eestlasest asepresidendile tundub, et nõudlikkust üliõpilaste vastu on ülikoolis vähemaks jäänud, tema eelistaks õppejõu ja tudengi vahel suuremat inimlikku kontakti.

Miks valisite kõrghariduse omandamiseks just Tartu Ülikooli ning majandusteaduskonna?

Mul ei olnud mingeid varasemaid seoseid Tartu Ülikooliga, kuid mul oli väga selge ettekujutus,

et pean minema sinna õppima. Ajalugu, ülikooli iseloom, karakter veensid mind. Ka täna olen uhke selle üle, et õppisin Tartu Ülikoolis.

Lõpetasin keskkooli kuldmedaliga ja ilmselt oleks saanud valida ükskõik, millise teaduskonna, kuid otsustasin majandusteaduskonna kasuks. Üks sõber küsis hiljem imestunult, et miks mina, kes ma lõpetasin kuldmedaliga, läksin majandust õppima, samas kui tema, kes lõpetas kolmedega, läks õppima füüsikat. Üldiselt huvitasid mind ühiskonnateadused, ajalugu, juura ja majandus. Valisin majanduse ega kahetsenud.

Milline oli Teie kui värske üliõpilase esmamulje akadeemilisest elust ja kas see erines ettekujutatust?

Akadeemiline elu oli selline nagu ma ootasin, tohutult mitmekesine ja huvitav. Tartus olid tihedalt koos väga erinevad alad: meditsiin, füüsika, geograafia, filosoofia ja kultuur. Mitmekesine maailm, nagu olin oodanud.

Millega sisustasite õpingutevälist aega?

Kohe alguses ühinesin rahvusvaheliste suhete ringiga ning olin ka muidu aktiivne, näiteks aitasin organiseerida üliõpilaspäevi.

Märkimisväärne oli muidugi ka kultuurielu, mis oli intensiivne nagu ka täna – teater, kunstinaütused ja kirjandusõhtud. Kui sa ei olnud teatrieluga kursis, polnud sind olemas. Olulised olid ka mitmesugused peod, aga need ei ole nii meelde jäänud kui akadeemilised üritused.

Kes oli kõige meelde jäävam õppejõud?

Kõige olulisemaks pean Raimund Hagelbergi, kellega olen kokku puutunud ka hilisemas elus. Üldiselt on positiivselt meelde jäänud nõudlikumad õppejõud, ei hinda tagantjärele neid õppejõude, kes ei olnud eriti nõudlikud. Nõudlikke ja õiglasi õppejõude oli meil terve rida, näiteks meenub kohe üks kõrgema matemaatika õppejõud.

Meeldisid ka innovaatilised õppejõud, näiteks filosoofid, nende loengud olid väga huvitavad. Kokkuvõtvalt võib öelda, et hea õppejõud oli õiglane, nõudlik ja samas ka uuendusmeelne.

Kuidas mõjutas ülikool Teie praegust karjääri?

Kui ma ei oleks õppinud Tartu Ülikoolis, oleksin teistsugune inimene. Olin Tartus kaheksa aastat, see on lahutamatu osa minust, koos oma mineviku, vaimsuse ning õppejõudude, õpingukaaslaste ja sõpradega sellest ajast.

Mind veetles Tartu Ülikooli isikupära, tegemist on ju ülikooliga, mis on asutatud neli aastat varem kui Harvard, USA vanim ülikool. Tartu Ülikool andis mulle avarama ja mitmekesisema maailmapildi, milleks on võimeline üks laia profiiliga ülikool.

Kui tihti hoiate Tartu Ülikooliga, ilmselt rohkem majandusteaduskonnaga praegu kontakti?

Kontaktid on olemas, muidugi võiksid need olla tihedamad. Kord õppeaastas käin ka majandusteaduskonnas loengut andmas, mida on muidugi vähe. Kui veel Eestis olin, siis lugesin ka kursusi.

Milliseks on muutud praegune Tartu Ülikool, võrreldes ajaga, mil Teie seal õppisite?

Tundub, et nõudlikkust üliõpilaste suhtes on vähemaks jäänud. Olen kuulnud, et enamik eksameid toimub kirjalikult, mina eelistaksin suuremat inimlikku kontakti ning suulisi eksameid.

Tundub absurdne, et üliõpilased protsessivad kohtus oma hindeid. Ei kujuta ette, et minuaegsed legendaarsed õppejõud nagu näiteks Makarov, Tohver ja Hiion, saaksid tänapäeval õpetada, kui üliõpilastel on võimalik nende vastu kohtusse minna. Eelmainitud õppejõud olid nõudlikud, kuid väga kõrge tasemega.

Kas ja kui, siis kuidas paistab Tartu Ülikool Euroopas silma?

Ei oska kommenteerida, kuna praeguses ametis ei ole mul ülikoolide maailmaga pistmist olnud, kuid näib, et Euroopa ülikoolid pole maailma väga tihedas konkurentsileidnud oma kaarti.

Olen kursis ülikooli juhtkonna kavaga leida tänases maailmas oma tee ja nägu ning toetan seda nii palju, kui saan. ☺

SIIM KALLAS

- Lõpetas 1972. aastal Tartu Ülikooli rahanduse ja krediidi eriala *cum laude*. Jätkas õpinguid aspirandina kuni 1975. aastani ja on praegu Tartu Ülikooli külalisprofessor.
- Alates 2004. aastast on ta Euroopa Komisjoni asepresident.
- 2002–2003 oli Kallas Eesti Vabariigi peaminister, enne seda kolm aastat rahandusminister, sel aja tõi ta maksuseadusandlusesse ettevõtete tootmisesse investeeritud kasumi tulumaksud vabastamise põhimõtte, mis on osutunud väga edukaks ning suurendanud ka välisinvestorite huvi Eesti vastu.
- Kallase välisministriks olemise ajal aastail 1995–1996 avaldas Eesti soovi saada Euroopa Liidu liikmeks.
- 1994. aastal asutas Kallas Reformierakonna ning ta valiti erakonna esimeheks.
- Aastail 1991–1995 oli Kallas Eesti Panga president. Sellesse aega jääb Eesti rahareform, mille peamisi eestvedajaid ta oli. Nimetatud reform on tänapäevani suurepäraseks eeskujuks kõikidele üleminekustaadiumis majandustele üle maailma.
- 1980. aastate lõpul kuulus Kallas nende majandusteadlaste hulka, kes esimestena Eestis tutvustasid majandusliku eseseisvuse ideed.

Allikas: ec.europa.eu

Foto: Margus Ansu / Postimees / Scanpix

Akadeemilist kogukonda kooshoidvad traditsioonid peaksid olema ühtsed üle ülikooli, on professor Lauristin kindel.

MARJU LAURISTIN: ülikooli ei saa ehitada nagu kristallsammast

PROFESSOR MARJU LAURISTINI SÕNUL EI EELDA EESTI ÜHISKONNA MENTALITEET DOKTORIKRAADIGA INIMESI KÕRGETEL JUHTIVATEL KOHTADEL, ENT JUST PRAEGUSEL AJAL ON ÜLIKOOI KOHUS TEKITADA ÜHISKONNAS NÕUDLUS AKADEEMILISE HARITUSE JÄRELE.

Sigrid Söerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Jättes kõrvale ideoloogia ning võrreldes seda ülikooli, kuhu Teie astusite, praegusega, siis mille poolest nad erinevad?

Erialade identiteet ja missioonitunnetus oli siis väga tugev. Meie, filoloogid, teadvustasime endale väga selgelt, et enamik meist läheb õpetajaks. Minu kursusel möödus septembris 50 aastat ülikooli astumisest, ja meil on praegugi neid, kes töötavad veel õpetajatena. Sellist kutsumuse tunnet oli vist rohkem.

Mulle tundub, et üliõpilaste ja õppejõudude suhtlemise intensiivsus on praegu väiksem kui siis. Võib-olla selle tõttu, et siis oli palju asju, mida ei saanudki kuskilt mujalt, kui omavahel rääkides. Kõige masendavam oli tollal see, et Tartu oli kinnine linn, siia ei saanud tulla ükski välisprofessor ega -üliõpilane, ei saanud midagi avaldada. Väga olulisel kohal oli selle tõttu erialane töö.

Õhkkond oli mingis mõttes rohkem vaimsete väärtuste keskne. Üliõpilaste huvi teaduse vastu ja ka väljund teadusesse oli ilmselt rohkem väärtustatud, kuigi ei olnud juurdepääsu rahvusvahelisele kirjandusele nagu praegu. Lääne teoreetikuid lugesime salaja paljundatud fotokoopiatelt või hallis kampsunis tädide range järelvalve all Moskvas üleliidulise ühiskonnateaduste raamatukogu erifondis.

Kas praegu seda vaimset õhkkonda ei ole või napib?

Ma ei ütleks, et ei ole. Ma ei kuulu nende hulka, kes ütlevad, et ülikool on muutunud vabrikuks ja massiks, aga pragmaatilisem ja materialistlikum suhe on praegusel ajal ülikoolile ja tervele ühiskonnale iseloomulik. Selles on nii head kui ka halba.

Palju on räägitud üliõpilaste arvu vähendamisest ja massiülikoolist. Nõukogude ajal võtsime ajakirjandust õppima korraga 15 inimest ja tegime sisuliselt individuaalset õppetööd. Me olime külakeskkooli moodi, kus üks õppejõud õpetas 7–8 ainet. Praegusel ajal ei saaks seda teha. Kui meile öeldaks, et ärge võtke tasulisi üliõpilasi, riik annab teile 20 tudengi jaoks raha, peaksime lahti laskma pooled õppejõud ja õpetaks jälle nagu külakoolis.

On teatud seminari- või uurimisrühma suurused, mis on vajalikud sisemiseks arenguks. Ma arvan, et meie instituudis on praegu bakalaureuseõppes 60 üliõpilasega kursus optimaalne. See tagab nii piisavalt paindliku väljundi tööturule kui ka baasi magistriõppe jaoks. Seda saame ainult tänu tasulistele üliõpilastele. Tegemist ei ole kommertstegevusega, küsimus on selles, kuidas tagada optimaalne üliõpilaste arv. Selleks, et kasvaks üks doktor, on vaja, et bakalaureuse ja magistriastmes oleks teatud hulk inimesi. See on väikese rahva ja väikese ülikooli tõsine probleem.

Küsimusele, miks me ei ole nagu Harvardi ülikool, on vastus lihtne – meil on eestikeelne üli-

kool. See tähendab, et peale Eestis sündivate laste, kes suudavad õppida ülikoolis eesti keeles, ei tule neid väljastpoolt Eestit mitu korda rohkem. Me suutsime nõukogude ajal säilitada missioonitunde, et Eesti rahva püsimiseks on vaja säilitada eestikeelne ülikool. See vajadus ei ole kuskile kadunud.

On öeldud, et Tartu Ülikool saab olla rahvusvaheline ja rahvuslik samaaegselt.

Teatud aladel. Me peame olema rahvuslik ülikool kõigil erialadel, tagama rahvusliku teaduskeele, rahvuslikule koolile õpetajaskonna ja avaliku arutluse. Selleks, et teha seda kvaliteetselt, peavad ülikoolil olema rahvusvahelised sidemed ja rahvusvahelisel tasemel teadus. Me ei saa oodata, et sajabrotsendilisel kõik, kes Tartu Ülikoolis õpivad ja õpetavad, oleksid võimelised näiteks Ameerika Ivy League'i ülikoolides inglise keeles läbi lööma.

Kindlasti peab olema avatus ja pürgimus, püüdlus täiuslikkuse poole igal erialal, millest on rääkinud professor Taagepera. Samas tuleb säilitada kasvupinnas. Ei saa olla nii, et me võtame vastu ainult 10 parimat, sest läheb 4–5 aastat mööda ja neist jääb magistriõppesse 4–5, aga doktoriõppesse ei

ON SELGE, ET EESTI ÜHISKONNA PRAEGUNE MENTALITEET EI EELDA MINGISUGUST AKADEEMILIST HARITUST, VEEL VÄHEM DOKTORIKRAADIDEGA INIMESI JUHTIVATEL KOHTADEL.

ÜLIKOOLO ON AINA ENAM MUUTUNUD AKADEEMILISEST ADMINISTRATIIVSEKS MASINAVÄRGIKS.

jõua ühtegi. Neil parimatelgi on ahvatlus minna poole ülikooli pealt tööle, saada lapsi ja loobuda akadeemilisest karjäärast, või leida mingeid võimalusi välismaal. Siis seisame lõhkise küna ees.

Ülikooli ei saa ehitada nagu Tšehhi klaasist tellitud vabaduse sammast. Me peame säilitama laia pinnase selleks, et kasvaks väga kõrge mägi.

Muidugi peame küsima, kui paljudeks tippudeks jätkub energiat. Võtame näiteks Suure Munamäe, mis on Eesti kõrgeim mägi – väga masendav fakt, aga võtame sihiks, et see oleks nagu Everest. Ma soovitsaksin täppisteadlastel välja arvutada, kui palju oleks vaja mulda ja kive, et Munamäest saaks Everest. Aga mis siis seal ümber kasvab? Kas seal üldse on elu? Kas isegi siis jõuame Everestini? Võib-olla on ta ikka 1000-meetrine kõkats.

Paratamatult peame arvestama mastaape. Tõenäosus, et siit kasvab üks Nobeli preemia laureaat, on paratamatult väiksem, kuna oleme palju väiksem rahvas.

Kas üliõpilaste praegune arv on optimaalne, et siit kasvaks oma ala tipp?

Kui küsida, kas praegune üliõpilaste arv on piisav selleks, et anda piisaval hulgal väga hästi haritud rahvusvahelisel tasemel spetsialis-

te kõikidel ülikooli erialadel, siis ilmselt on. See kõigub erialati ja nõudlus muutub.

Näiteks tehti suur viga, kui lühinägelikult arvestati, et Tartu Ülikooli lõpetanud arst töötab arstina vaid Eesti Vabariigis. Ei arvestatud seda, et ühelt poolt läksid arstid tööle farmaatsia-tööstusse ja teisalt välismaale. Järelikult ei olnud arv optimaalne, kuigi targad pead arvasid, et on.

Kui palju peaks olema näiteks sotsiaalteaduskonna lõpetajaid? Vaatamata juttudele sotsiaalteadlaste üleproduktioonist, on ühiskonna vananemist, halba tervist, perede lagunemist, koolist väljalangevust, rahvuslikku lõhestumist ja suurenevat tööpuudust arvestades sotsiaalprobleemide lahendamiseks vajalikke asjatundjaid, sh nõustajatena koolitatud sotsiaaltöötajaid ja psühholooge veel väga palju puudu. Kui palju on vaja inimesi, kellel on ettekujutus organisatsioonist, info liikumise ja kommunikatsioonist ning arusaam ühiskonna toimimisest? Neid teadmisi on vaja väga erinevatel erialadel. Mis oleks optimaalne, on kiiresti muutuv ühiskonnas raske ette näha.

Tippude kasvamiseks peavad aga kokku sattuma väga mitmed asjaolud, millest kõige olulisemaks on ikkagi üliõpilase enda andekus ja motivatsioon. Meie paratamatult kehvemates tingimustes on tippu jõudmiseks vaja mägironija tahet ja julgust. Õppejõud saab olla äratava ja innustava, ta peab andekust märkama ja toetama. Väga oluline on iga instituudi sisemine õhkkond, loovuse ja teaduslikele otsingutele

tele suunatud koostöö õppejõudude ja üliõpilaste vahel.

Kui me jälle küsime, et miks me ei ole nagu Harvardi ülikool, peame vaatama, kus need Harvardi doktorikraadiga lõpetanud töötavad. Nad ei ole sugugi kõik teadlased. Enamik neist töötab suurte firmade juhtidena, on senati ja kongressi liikmed, kõrge riigiametnikud, tippjuristid – Ameerika ühiskonnas on loomulik, et firmajuhil või mingi departemangu ülemal on doktorikraad. Ilma doktorikraadita sind lihtsalt ei võeta teatud aladel tööle.

Eestis on veel olukord, kus juhtivale tööle võetakse ka gümnaasiumiharidusega. Kas optimaalne ongi see, et juhtidena saavad töötada kõrghariduseta inimesed? Või on optimaalne see, kui Ameerikas on igal kongressi või senati liikmel 20-liikmeline doktorikraadiga nõunike kogu?

On selge, et Eesti ühiskonna praegune mentaliteet ei eelda mingisugust akadeemilist haritust, veel vähem doktorikraadidega inimesi juhtivatel kohtadel.

Kust peaks tulema tõuge muutusteks?

Elust endast. Ühiskond on isearenev organism. Tuleb jälgida, kuidas ta areneb ja vastavalt reageerida, aga mitte püüda ühiskonnale ette kirjutada. Viimast tegi seltsimees Lenin ja pani kõvasti puusse.

Avalikkuses on arutatud ka mõtet, et Eestis võiks olla paar avalik-õiguslikku ülikooli ning ülejäänud praegused kõrgkoolid oleks nende

kolledžid. Mis te sellest arvate?

Sõltub sellest, palju on raha. Kui riik, see tähendab meie ise otsustame, et võtame üliõpilase harimisel aluseks raha, mis on Euroopa keskmine, siis on võimalik ka ainult üks avalik-õiguslik ülikool. See võiks olla üks ja ühine nn Eesti rahvusülikool, millesse kuuluksid Tartu Ülikool ja teised praegused avalik-õiguslikud ülikoolid n-ö konsortsiumi põhimõttel.

Aga kuna see üks ülikool omaks siis kõrghariduse monopolit, peaks ta ühelt poolt alluma hoopis tsentraalsemale strateegilisele juhtimisele ja pikaajasele planeerimisele, teisalt aga kindlustama Euroopa tasemele vastava iga üliõpilaskoha riigi finantseerimise. Selline süsteem eeldaks rikast ja tarka riiki, mida meil ei ole ja lähemas tulevikus ilmselt ka ei tule.

Pea tunnustama, et olen sellise arengu suhtes skeptiline. Eesti ühiskonna arusaamad kõrghariduse vajalikkusest on mitmetel aladel puudu, Bologna deklaratsioon, kogu kõrghariduse reform muutus karikatuuriks. Toona kardatud teoreetiline oht, et bakalaureuse-diplomiga minnakse tööle ega saada aru, et see on tegelikult lõpetamata kõrgharidus, on praegu valdav, vähemalt erialadel, kus see on võimalik. Ei tööandja, üliõpilane ega ühiskond tee vahet, kas sul on bakalaureuse- või magistrakraad.

Olukorras, kus ühiskond ei tunneta kõrgema taseme akadeemilise hariduse vajalikkust, on väga ohtlik öelda, et riik otsustab, sest riik on needsamad poliitikutud

Foto: Mihkel Maripuu / Postimees / Scanspix

Lauristini sõnutsi saab massiülikooli teha ka 5000 tudengiga. Massilisus tähendab standardiseeritust.

ja valijad. Ülikooli missioon on muuta ühiskonda tervikuna haritumaks ja teadust hindavamaks. Siis jõuame nii kaugele, et valijad ja riik ütlevad, et me peame panustama rohkem raha kõrgharidusse.

Kas praegune aeg, eriti vaadates majanduslangust, on selleks sobiv?

Ma arvan, et väga sobiv, sest väljakutsete ajal on inimesed sunnitud mõtlema ja pöörduma nende allikate poole, kust võivad tulla uued ideed.

Kuivõrd on 377-aastane Tartu Ülikool väärtus iseeneses?

Tartu Ülikool on kindlasti väärtus

iseeneses. Üldse traditsioonidel on väärtus iseeneses. Küsimus on selles, kas on vaja ainult sellist ülikooli või on võimalikud ka teised variandid. Me peaksime hindama hariduse kvaliteeti neis ülikooli või kõrgkooli nime kandvates asutustes. Vajalik on standard ehk teadmine, et kui sa oled lõpetanud ülikooli nime kandva õppeasutuse, on sul ka tõesti vastav akadeemiline ettevalmistus, millel on oma kindlad nõuded. Väga paljude nn kõrgkoolide tase on alla igasugust arvestust.

Palju on räägitud, kui ebanormaalne on see, et kunagi Tartu Ülikoolist lahti lõigatud maaülikool on endiselt eraldi, aga väga raske on panna kokku need, mis

kunagi on lahku löödud ja siis lahku kasvanud, sest neil on juba oma identiteet ja traditsioonid.

Nii on see ka ülikooli sees, kus oleks vajalik suurem integratsioon. Siin toetan ma rektori nägemust n-ö suundade integratsioonist, aga see ei peaks tähendama seda, et kaotatakse ära sisemised erisused. Silme ees peab hoidma sihti, kuhu tahetakse kasvada loomulikult viisil. Selline meetod, et puid raiutakse ja laastud lendavad, on kaugel edukast integratsioonist, kus säilivad ühised eesmärgid.

Ühelt poolt tuleb näidata, mis integratsiooniga paremaks muutub. Teisalt ei tohi midagi vägivaldselt lõhkuda. Igasuguses ühiskondlikus organismiss on väga tähtis eduka tegevuse seotus diferentseerumisega. Ei ole võimalik teha kõiki ühesuguseks, sest siis kaob ära konkurents ja see on tegelikult taandareng. Massiülikooli on võimalik teha ka 5000 üliõpilasega, kaotades ära teaduskondade iseotsustamise, nivelleerides erialased erinevused ja muutes õppejõud kruvikesteks automatiseeritud ja ülalt kontrollitud masinavärgis. Massilisuse olemus ei ole mitte arvus, vaid standardiseerituses ja üheülbalsuses.

Seega peab leidma tasakaalu interdistsiplinaarsuse ja oma-näolisuse vahel?

Jah. Võti on selles, et oleks positiivsed stiimulid interdistsiplinaarsuse ja koostöö tekkeks. Küsimus on selles, kuidas potentsiaali nii realiseerida, et kõik oleksid sellest tiivustatud, mitte ei kapselduks veel rohkem endasse.

See on küsimus juhtimisest?

See on küsimus juhtimisest, terviku nägemisest ja kontseptuaalsest selgusest. Kontseptuaalne selgus ei sünni kabinetis. See sünnib niiviisi, et inimesed on ise veendunud, et see on neile kasulik ja õige ning selleks luuakse tingimused jms. Võtame näiteks sotsiaalteaduskonna. Ma arvan, et kui meie teaduskond saab lõpuks ühte majja, hakkab tasapisi tekkima ka instituutidevaheline integratsioon. Aga see võtab ju aega.

Ma olen kindel, et sennapool peab minema, sest sisemine integratsioon toob meile kõigile uusi väljakutseid. Keegi peaks analüüsima, kus on need sõlmed, mis tuleks lahti sõlmida, et see paremini toimiks. Näiteks õppekorraldus ei soodusta integratsiooni.

Eelmisest aastast on integratsiooni kohta näide lõpuaktuste korra muutmise näol.

See ongi näide sellest, kuidas integratsiooni tehakse rumalasti ja hakatakse ilma põhjuseta lõhkuma loomulikke kooslusi ja väärtusi. Tagajärgi ei kujutata ette. Väärtusi ei ole võimalik inimesele vägisi sisendada. Inimene peab ise tajuma, et uus on talle väärtuslikum. Kui tahetakse luua uusi vorme, tuleb need läbi mõtelda, läbi lavastada ning sisustada uute rituaalide ja väärtusega.

Organisatsiooni areng ei ole bürokraatlik ega käsumajanduslik tegevus.

Milline on praegu Tartu Ülikooli organisatsioonikultuur?

Ma arvan, et meil ei ole tugevat ülikooli organisatsioonikultuuri,

meil on igal teaduskonnal, isegi igal instituudil oma kultuur ja teatud ühiste üleülikooliste traditsioonide ja rituaalide arenematus (võrreldes näiteks isegi Soome ülikoolidega) on silmatorkav. Samuti meil praktiliselt puudub eri teaduskondi siduv, ühiseid väärtusi kujundav akadeemiline avalikkus. Ülikool on aina enam muutunud akadeemilisest kogukonnast administratiivseks masinavärgiks. Üheks näiteks selle kohta on õppetoolide kaotamine ja selle asemel nn programmjuhtimise juurutamine.

Teatud akadeemilist kogukonda kooshoidvad reeglid ja traditsioonid peaksid olema ühtsed üle ülikooli. Kuid samas on vana traditsiooniline ülikool alati olnud professorikeskne ja erialati mittestandardne.

Kui aga vanad akadeemilised organisatsioonikultuurilised alused on mehaaniliselt asendatud justkui tänapäevase organisatsiooni põhimõtetega, on tekkinud mingisugune imelik hübriid. See lõhub ära identiteedi ja akadeemilised väärtused.

Kuidas ühendada neid tänapäevaste arusaamadega efektiivsest juhtimisest ja majanduslikust konkurentsivõimest on probleem, mille lahendust ei saa leida vaid ülalt alla vaadates. Selleks otsivad praegu teid kõik teaduskonnad ja instituudid omapead. Nende erinevad kogemused ja võimalused tervikuks ühendada suudab ainult arukalt korraldatud, ühiseid huve kujundav koostöö, mis eeldab kindlasti hoopis rohkem kui seni ülikoolisest avalikku diskussiooni. (U)

Lagunevas raamatukoguhuones hävib aegamisi Eesti kultuurivara

ON TEADA TÕDE, ET SUUREMA VIHMA GA TILGUB RAAMATUKOGU KATUS LÄBI, RUUMID ON KÜLMAVÕITU JA VENTILATSIOON UNDA. ENT MAA-ALUSTEL KORRUSTEL ASUVATES FONDIDES, MIS HOIAVAD EESTI KULTUURIVARAMUT, ON OLUKORD HOOPIS TULEOHTLIK NING TÖÖTAJATE RUUMIDES PEIDAB PEA IGAL SAMMUL AJAHAMBA PUREMISJÄLGI TEIP.

Fotod: 10x Ove Maidla

1982. aastal ehitatud raamatukoguhuone on sellest ajast näinud hädapärasteid pisiremonte ning saanud mõningast iluravi lugejatele avatud saalides. Amortiseerunud hoone vajab põhjalikku kapitalremonti, et sealsetes fondides talletatav Eesti kultuuripärand säiliks.

Sigrid Soerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Hoone koos süsteemidega on veerandsada aastat vana. Raamatukogu direktor Martin Hallik ei usu, et maja vanaviisi jätkates kaua vastu peab ning suudab enda trükiseid, muu hulgas ka väga haruldasi, vääriliselt hoida. Ette rutates olgu öeldud, et korrustel, kus liiguvad lugejad ja töötajad, on ohutusnõuded täidetud.

Tuleohtlikus seisus on aga fondikorrused, kus hoitakse ligikaudu 4 miljonit eksemplari kõikvõimalikke trükiseid, graafikat, fotosid jms.

Nende hulgas on ka maailma mõistes rariteetseid eksemplare (näiteks Immanuel Kanti ja Karl Morgensterni käsikirjad, fotograafia pioneeri W. H. F. Talboti esimesed paberfotod ja fotogravüürid, pildid Ottocar von Ungern-Sternbergi ümbermaailmareisist jne).

Fondi koguväärtus on umbkaudu üks miljard Eesti krooni, ent rahast olulisemgi on sealse materjali kultuurilooline väärtus.

Hoidlates puudub gaaskustutussüsteem ning suitsu- ja vingueemaldussüsteemi pole hoones kunagi olnud. Kogu majas on ven-

RAAMATUKOGU TERVENISTI KORDATEGEMISEKS KULUB VÄHEMALT PAAR-SADA MILJONIT KROONI. VANA MÖÖBLI VÄLJAVAHETAMISEGA LISANDUKS VEEL UMBKAUDU SADA MILJONIT.

TÜ raamatukogu direktor Martin Hallik.

tilatsioon ja konditsioneer ajast ja arust ega võimalda trükiseid vajalikes tingimustes säilitada.

PÄASTEAMETI TÄHTAEG

Päästeamet andis raamatukogule loetletud puuduste kõrvaldamiseks aega 2012. aasta detsembrini. Hallik usub, et kui ettekirjutusi ei ole täidetud ning päästeamet on printsipiaalne, on tal põhimõtteliselt õigus käskida raamatukogul tähtaja möödudes ukSED sulgeda.

Ülikooli ohutustalituse juhataja Gero Kartau loodab, et päästeametiga saab siiski läbi rääkida. Samas möönab ta, et raamatukogu on ülikooli kõige tuleohtlikum hoone.

Kui fondikorrustel peaks lahvatama tulekahju, tekitab see Kartau sõnul korvamatu kahju. «Saame loota kahele asjale – esiteks palvejõule ja teiseks sellele, et raamat ei põle hästi,» on Hallik ironilisem.

2002. aastani oli fondides freoonil ja süsihappegaasil

põhinev kustutussüsteem, ent siis keelati Euroopa Liidus freoonide kasutamine. Sellest ajast puudub seal automaatne tulekustutussüsteem. «On olemas süsihappegaasitorud, aga arvata on, et kui nad lahti keerata, tuleb neist ainult roostet,» räägib Hallik.

Ka säilitustingimused on fondides äärmiselt nigelad, sest valgust näitavad hoidlates tavalised hõõglambid, mis koos puuduva kliimasüsteemiga kütavad ruumid üleliia soojaks. Raamatud säilivad paremini aga jahedamas keskkonnas (maksimaalselt 18 kraadi juures), sest liigse kuumusega tõuseb paberi happelisuse tase ning happeline paber aegamisi lihtsalt laguneb.

HÄVIVAD AEGLASOLT

Halliku kinnitusel ei ole veel juhtunud, et raamat oleks riiulist võttes tükkideks pudenenud ning ebemed oleks tulnud luuaga kokku pühkida. «Aga suure hulga paberimaterjali seis on keeruline.

Lugemissaale on jõudumööda remonditud, ent selliseid teibituid põrandaid siin-seal siiski leidub. Töötajate ruumides on aga teip asendamatu abimees vaat et igal sammul.

Asjad hävivad aeglaselt, aga väga kindlalt,» rõhutab ta.

Raamatuid saaks neutraliseerida spetsiaalses masinas, mis viib paberi happelisuse astme normaalseks. Halvemas seisus trükised saab lasta restaureerida. Ent esiteks on mõlemad väga kulukad tegevused (neutraliseerimismasinat Eestis üldse ei ole) ja osalt ka mõttetud, sest kui korrastatud raamatud asetatakse tagasi samasse keskkonda, tuleb nad 10–15 aasta pärast taas neutraliseerimisse või halvemal juhul restaureerimisse viia.

Selleks, et hoida fotot, filmi ja paljusid uuemaid meediakandjaid, oleks hoidlatesse tarvis eriosasid koos külmkappidega temperatuuril 1–5 kraadi.

Sellega hädad ei veel lõppe – elektrisüsteem on sama vana kui hoone ning vajab väljavahetamist, sest selle koormus on viimase piiri

Fondide lagede all looklevaid veetorusid on usinad töömehed loomunguliselt lappinud ning lappimatu koha alla pooleks lõigatud plastipudelikid tilgapüüdjateks kinnitanud. Sellised töömehed on muide raamatukogu raudvara, sest nad tunnevad hoonet läbi ja lõhki ning oskavad «torudele diagnoosi panna» kuulmise järgi.

peal. Seinad, laed ja põrandad tuleks kindlustada, et tagada tuleohutus ja maja piisav kandevõime. Hoidlate ruumidest jooksevad läbi mitmesugused torud, mis osaliselt paiknevad riiulite kohal. Kui need peaks purunema, tekitab kardetud tule asemel raamatutele kahju hoopis vesi.

Üks probleemsematest kohtadest on käsikirjade ja haruldaste raamatute hoiuruum. Sellegi ruumi lae alt jookseb läbi kanalisatsioonitoru, mis juhib vihmavee katuselt ära.

Olematu konditsioneer halvendab ka töötajate töötingimusi, sest ruumid on väga umbsed, eriti need, kus sorteeritakse uusi trükiseid, mis kõik värskest trükipressist tulnuina lõhnavad veel trükivärvi järele. Raamatukogu töötajate ruumides ehk kohtades, kuhu raamatukogu tavakülastaja jalg ei satu, möödavad kõndija

samme teibiribad, peites enda all pragusid ja auke. Väiksemate vajakajäämistele loetelu võiks veel jätkata.

Kõigi vigade parandamiseks vajab raamatukogu suurt ja kallist ümberehitust. Gaaskustutussüsteemi sisseviimiseks peavad ruumid olema hermeetilised, muidu gaas tulekustutina ei toimi. Praegused fondiboksid aga ei ole õhutihedad. Kuna esimene fondikorrus on pooleldi maa peal, on seal ka täiesti tavalised aknad, mis lasevad läbi õhku ja tolmu.

Suitsu- ja vingueemaldussüsteemi paigaldamiseks tuleks ehitada spetsiaalsed šahtid.

Kartau sõnul on gaaskustutussüsteem kulukas ka seetõttu, et gaas tuleb iga kümne aasta tagant välja vahetada ning gaas juba iseenesest on kallis.

Alternatiivne ja odavam kustutussüsteem on veeudu kasutami-

Ükski ülikool ei saa olla oluliselt parem, kui on tema raamatukogu. See seos on loogiline ning lihtsalt tõestatud, eriti pidades silmas võrdlust maailma teiste ülikoolidega.

TÜ raamatukogu direktor Martin Hallik

ne, sest see ei nõua ruumide hermeetiliselt muutmist ega eraldi šahtide ehitamist. Gaaskustutus sobib siiski Kartau sõnutsi raamatute kustutamiseks paremini.

VAJA SADU MILJONEID

Ümberehituse taga seisab Halliku kinnitusel kohati juba ka raamatukogu sisuline arendamine, näiteks avakogu suurendamine. Avakogu suurus on lugejate jaoks oluline ning näitab ka raamatukogu kvaliteeti teiste omasugustega võrreldes. Hallik toob näiteks Saksamaal Göttingeni ja Konstanzi, Rootsist Uppsala ja Soomest Turu Ülikooli, millega ta mõttes Tartu Ülikooli raamatukogu võrdleb, kuigi need kõik on suuremad ja rikkamad.

Raamatukogu pindala, 27 600 ruutmeetrit, on Halliku sõnutsi piisav, ent praegu ei ole see lihtsalt kõige ratsionaalsemalt kasutatud. Ratsionaalsemaks saab ruumika-

sutuse muuta vaid ümberehitustega, selleks on rahvusvahelise ekspertkomisjoni juhtimisel valminud eskiisprojekt. «Suur töö on ära tehtud,» märgib Hallik valminud projekti kohta. Ent projektist paberil üksi on vähe kasu, kui sellele ei järgne teostust.

Raamatukogu ümberehitus eskiisi järgi maksab viimaste arvutuste kohaselt 325 miljonit krooni. Kui siia arvestada 1982. aastast pärit mööbli ja muu sisustuse vahetus, lisandub sellele summale veel 100 miljonit krooni.

85 miljoni krooniga saaks täidetud päästeameti ettekirjutused, ent Hallik ei pea seda kuigi mõttekaks, sest korraka kogu maja remontimine on lõppkokkuvõttes odavam.

Kuna arvutused põhinevad 2007. aasta andmetel, mil ehitushinnad olid märgatavalt kõrgemad, kuluks kapitaalremondiks arvatavasti vähem kui 325 miljo-

nit krooni. Kuid märkimisväärselt suur oleks summa sellegipoolest, on Hallik veendunud.

MILLINE ON RIIGI HUVI?

Nii rektor Alar Karis kui ka teadusprorektor Kristjan Haller kinnitavad, et ülikooli juhtkonnale on raamatukogu kriitiline olukord hästi teada. «Ei möödu ühtegi rahastusallika analüüsi, ilma, et me ei peaks silmas ülikooli, sh raamatukogu vajadusi,» räägib Haller.

«Kuigi Tartu Ülikool on väga huvitatud raamatukogu puuduste kõrvaldamisest, ei saa ülikool seda üksi teha, kui selleks eraldi või lisafinantseerimist ei tule,» räägib teadusprorektor.

Raamatukogu direktor Martin Hallik lootis, et käesolevast aastast saab eskiisprojektist edasi minna tehnilise projekti koostamisega ning siis alustada juba reaalselt ehitusega. Ent ülikooli eelarvesse raamatukogu vajadused praegu ei mahu. Finantsproгноos aastani 2016 näeb ette eelkõige Euroopa tõukefondi teaduse ja kõrghariduse infrastruktuuri ajakohastamise meetmest saadud toetuste kasutamist. Ülikooli suurim ja kalleim ehi-

Selleks, et laest läbitilgav vesi suuremate vihmasadude ja lumesulamise aegu parketti ei kahjustaks, on siin seal põrandal veekogumiskastid.

tusprojekt on seega uus keemiahoone.

«Minu jaoks oli see finantsproгноos väga põhjanev tõetehk,» märgib Hallik. Samas usub ta, et ülikooli juhtkonnale on igati selge tahe raamatukogu probleemidele lahendus leida. Kust siis lahendus peaks tulema?

Raamatukogu tõukefondi meetme eesmärkidele ja tingimustele Halleri sõnul ei vastanud, seepärast ei saanud sealt ka raamatukogu remondiks raha taotleda, kuigi seda arutati. Ent mingil moel Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu sai sama meetme kaudu toetust.

Rektor Alar Karise sõnul mõjutab ülikooli rahaliste võimaluste paranemist eelkõige riik.

Halleri sõnul võiks olla võimalik küsida lähitulevikus toetust mõnest kavandatavast riiklikust meetmest, ent see tähendab ilmselt ühte väga konkreetset projekti, näiteks mõne hädavajaliku seadme muretsemist. Maja terviklikku kapitaalset remonti selliste toetuste abil ei teosta. Halliku hinnangul on lootust

Arvutiklassis on õhku vähe ja pikemalt töötades hakkab ebamugav. Martin Hallik on kursis lugejate teistegi nurinatega – ventilatsioon müriseb, ruumid on jahedad, pistikupesasid napib jne. «Lugeja jaoks väga konkreetsed asjad – need kas on või ei ole.»

Milline on tänapäevane raamatukogu?

Tartu Ülikooli raamatukogus on häid kollektioone ning seal töötavad väga kompetentsed inimesed, kel on rahvusvahelised sidemed. Raamatukoguhoone on ajast maha jäänud, kuid suudaks täita tänapäevase raamatukogu ülesandeid, kui see ümber ehitada. Raamatukogu vajab suuremat avariilite hulka, mis tähendab seni suletud ruumide lugejatele avamist; infopunkt ja lugemisalad tuleks ajakohastada ning arendada välja õppimiskeskus, kus oleks ühendatud raamatukogu teenused ning arvuti kasutamise võimalused koos printimise, skaneerimise ja kopeerimisega. Ülikoolides üle maailma on raamatukogud õppimise, õpetamise ja uurimistöö peamised keskused. Tänapäevane raamatukogu võimaldab ligipääsu igat sorti meediakandjatele (elektrooniline, audio, video, trükk jne), neis on head lugemis- ja töötamiskohad, kus on juurdepääs nii elektroonilisele kui ka trükimaterjalile. Moodne raamatukogu toimib infokirjaoskuse keskusena, võimaldab uurijatele, õppejõududele ja üliõpilastele ligipääsu digitaalsetele kogudele ning ühendab endas elektroonilise teeninduse inimliku nõustamisega.

Elmar Mittler
Göttingeni Ülikool
raamatukogunduse professor
TÜ raamatukogu rahvusvahelise ekspertkomisjoni esimees

RAAMATUKOGU
KAPITAALREMONT EI
TÄHENDA SUGUGI
LIHTSALT ÜHE TARTU
ÜLIKOOI HOONE
RENOVEERIMIST –
FONDIDES SÄILITATAKSE
KOGU EESTI
KULTUURIVARAMUT.

Tänavu loodab Martin Hallik kataloogisaalist riulid välja viia ning selle arvelt avakogu suurendada, kuna praegu on juba ligi 90 protsenti raamatukogu fondist leitav internetist. Seega ei ole kataloogisaali enam otseselt vaja. «Avakogu suurus on lugejate jaoks väga oluline näitaja,» märgib ta ja selgitab, et lugejal on palju mugavam võtta vajalik trükis ise riulilt, kui kulutada aega selle tellimisele fondist. Eskiisprojekt näeb ette ka saali tagumise seina lammutamist. Seina taga olevate praegu tühjade ruumide arvelt tuleks vaba pinda veelgi juurde. «Aga me jätame seina lammutamata, sest sealt edasi tuleks nii palju teha, et see sööks ära kõik raha ja jääks puudu ka,» selgitab Hallik.

Kõige vanemad raamatukogus hoitavad pärgamendiköiteid pärinevad 11.–12. sajandist. Käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja Malle Ermeli kinnitusel kahjustuvad kehvade hoiutingimuste tõttu eelkõige pärgamendid. «Liigne kuumus muudab nad rabedaks,» selgitas Ermel. Et pärgamendiköiteid laiali ei vajuks, on nad paeltega kinni seotud.

väljastpoolt ülikooli toetust saada seda suurem siis, kui raamatukogu on ka ülikoolile prioriteet.

Rektor rõhutab, et raamatukogu kapitaalremont ei tähenda sugugi lihtsalt ühe Tartu Ülikooli hoone renoveerimist. Kuna raamatukogu fondides säilitatav on kogu Eesti kultuurivaramu, võiks selle heakorra vastu huvi tunda ka riik.

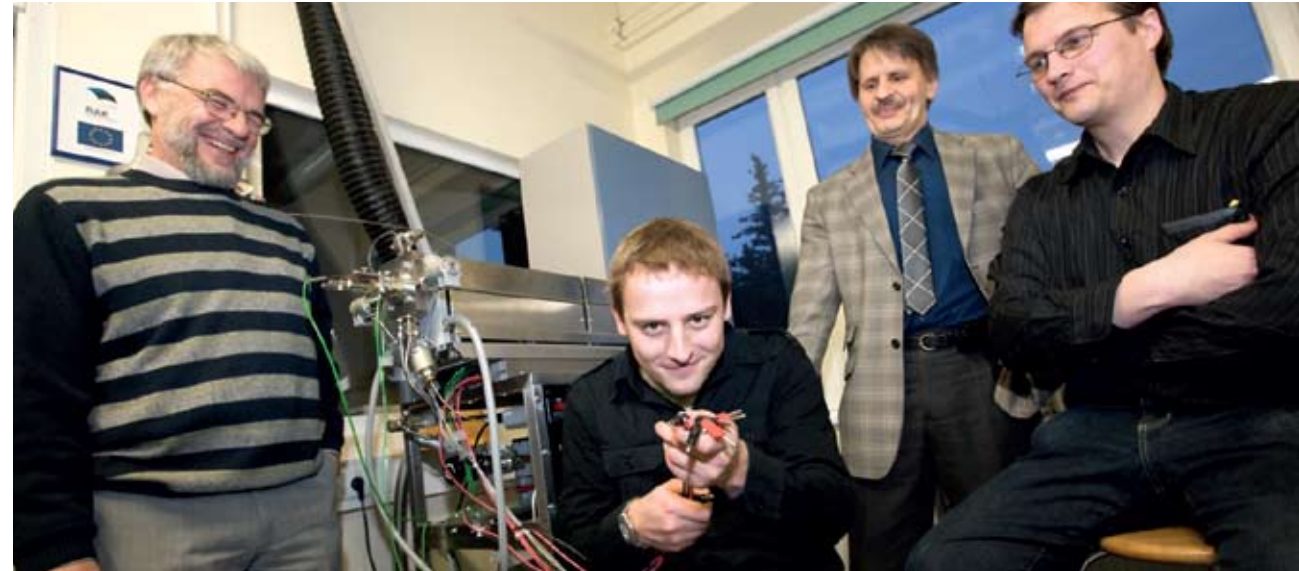
Ülikool on rääkinud ka Tartu linnasadega Lutsu raamatukogu ja ülikooli raamatukogu ühendamisest, aga plaan jäi katki. «Linn on oma seisukoha öelnud,» märgib Karis.

Hallik näeb ühe võimalusena suurannetaja abi. Maailmas on taoliste annetajate järgi nimetatud nii parke, tänavaid kui ka ülikoolide raamatukogusid. Karis suhtub sellisesse varianti suhteliselt skeptiliselt, kuna esiteks looks Eesti rahvusülikooli raamatukogu ühe suurannetaja järgi nimetamine pretsedendi, mis tekitaks palju õigustatud küsimusi. Teiseks on sobiva annetaja leidmine väga keeruline, sest jutt käib ikkagi paarisajast miljonist kroonist.

«Ülikool ja mina rektorina teen kõik, et see raha leida,» kinnitab Karis ja lisab, et selleks tuleb jätkata võimalike rahastajate seas järjepidevat teavitustööd. Rektor ei heida enda sõnul kõrvale ka kõige ebatõenäolisemaid võimalusi.

Kuigi Karis nõustub Hallikuga, et mõttekam on korraga korda teha terve raamatukogu, peab ta olukorras, kus paarisadast miljonit krooni veel kuskilt tulemas ei paista, alustada sellest, et fondides oleks rahva kultuuripärand hästi hoitud ja kaitstud. ☺

EDU VÕTI: ole kümme aastat ajast ees

Fotod: 3x Ove Maidla

Möödunud aasta lõpus valmis uus aatomkihtsadestuse seade, mis nõudis doktorant Raul Rammulalt (keskel) kolm aastat tööd. Taga paremalt vanemteadur Kaupo Kukli, professori Väino Sammelselg ja kiletehnoloogia labori juhataja Jaan Aarik.

Villu Päärt
Novaator

Umbes kolm aastat tagasi ennustas professor Väino Sammelselg kadu arvuti kõvaketastele. Uudsed materjalid võimaldavad teha nii väikesi mälusid, et suurt kõvaketast pole lihtsalt vaja.

«Nüüd on see juhtunud, väikmäld on asendanud kõvaketad,» ütleb ta. Tõepoolest, mälu pulka-de maht on teinud tohutu hüppe ning vabalt teksapükste taskusse mahtuva mp3-mängija mälu ületab sajakordselt selle näitaja,

mida veel selle sajandi algul peeti koduarvuti puhul üliheaks.

Tartu Ülikooli füüsika instituudi kiletehnoloogia laboris tehakse tööd selle nimel, et leida aina uusi materjale, mis võimaldaks ehitada arvutitesse veel tõhusamaid mikroskeeme, kaugemal silmapiiril on taskusse mahtuv kokkurullitav elektrooniline ajaleht ja paberõhuke teler. Kiletehnoloogial pole muidugi meile tuntud kilega siiski mingit pistmist.

Nanotehnoloogid Jaan Aarik, Väino Sammelselg, Kaupo Kukli, Aleks Aidla ja Teet Uustare kuuluvad maailmas enimsiteeritu-

mate Eesti teadlaste sekka. Nende töö ja kirjutatud artiklid on äratanud maailmas tähelepanu. Ilmselt mitte vähetahtis pole asjaolu, et nad jõudsid oma valdkonna juurde vähemalt kümnekond aastat enne seda, kui maailma tähelepanu lõpuks sellel peatus.

«Seda peeti akadeemiliseks tegevuseks, millest pole kasu,» ütleb Kukli. Selle sajandi alguseks oli nende meetod ja selle abil saadud materjalid maailma materjaliteaduses üks kuumemaid valdkondi.

Meetodiks on aatomkihtsadestus, kus metalloksiidi sadestatakse üliõhukeste kihtidena, aatomi-

kihi kaupa. Kui võrrelda nende kihtide paksust näiteks inimese juuksekarvaga, siis juuksekarv on aatomikihist tuhat korda paksem.

MAAILMAS ESIMESED

Algas see tegevus veel nõukogude ajal, mil Arved-Aleksander Tammiku juhtimisel püüti pooljuhtide ja elektroluminescentsi laboris välja mõelda lahendusi luminescents-ekraanide tegemiseks. Tellijaks olid Vene sõjaväe numbrite taha varjunud tehased.

**TARTU NANOTEHNO-
LOOGID JÕUDSID OMA
VALDKONNA JUURDE
VÄHEMALT KÜMMEKOND
AASTAT ENNE SEDA, KUI
MAAILMA TÄHELEPANU
LÕPUKS SELLEL PEATUS.**

Esimeste katsete viili: seadme katsetamiseks prooviti esmalt sadestada titaanoksiidi. Õnnestunult.

Tänapäeval on iga LCD-ekraani taga luminescentse kraan, kuid toona oli plaan terve ekraan luminescentsi abil lahendada.

Jaan Aarik sattus sinna laborisse 1980. aastate teisel poolel ning leidis, et kasutatavad kemikaalid ei sobi talle ning püüdis leida midagi inimlikumat. «Katsetasime ning sattusime oksiidide peale,» ütles ta.

1990. aastatel hakati Tartus katsetama hafniumoksiidiga. «Me olime maailmas üsna esimesed, kes seda aatomkihtsadestada püüdsime. Soomlased olid alustanud mõni aasta varem, kuid neil polnud meetodeid, kuidas sadestusprotsessi täpselt jälgida,» märgib Aarik.

Seetõttu on tartlase selleteemalistele artiklile maailmas ka soomlaste omadest oluliselt rohkem viidatud.

INTEL VIIS ELLU

Mullu kevadel esitles maailma kuulus protsessoritootja Intel väiksemaid ja energiasäästlikumaid protsessorid Intel Atom, mille valmistamise tehnoloogia põhineb samuti aatomkihtsadestusel ja hafniumoksiidil.

Kas Tartu nanotehnoloogid suplevad seepeale nüüd rahas?

«Ei. Meile ei saadatud muidugi isegi mingit diplomit, aga nad on meie töödega kursis ja on meie artiklile viidanud,» möönab Kukli.

1965. aastal sõnastas Gordon Moore seaduse: transistori tihedus integraalskeemidel kahekor-

distub iga 24 kuuga (hiljem on saanud tavaks asendada see 18 kuuga).

Ränil põhinevad protsessorite puhul jõudis piir kätte: kihid läksid liiga õhukeseks, vool hakkas kihist läbi minema ning need protsessorid tarbisid liiga palju voolu.

Päästvaks lahenduseks olid uued materjalid, ka hafniumoksiid. Kuid mitte ainult. Kahe-mõõtmelistelt skeemidelt minnakse üle kolmemõõtmelisele. Püüdkes ette kujutada umbes kuue meetri pikkust vihmaveetoru. Umbes selliseid üliväikesi torusid püüavad teadlased kiletehnoloogia laboris aatomitega katta ning aatomkihtsadestus on hetkel ainus meetod, mis selle ülesandega võimaldab edukalt hakkama saada.

Lisaks protsessoritele on neil materjalidel teisigi rakendusi. «Sensorid, mis on mõeldud õhust mürgiste gaaside leidmiseks,» toob Sammelselg näite. «Tuleb teha nanotehnoloogilised üliõhukesed kihid, mis peavad olema defektivabad ja gaasidele läbitungimatud, et ei tekiks korrosiooni.»

Kas võiks kõne alla tulla ka auto selliste kihtidega katmine? «Autot sellega ei kata, aga lennukit küll, õigupoolest teatud osi sellest, näiteks gaaside balloone, milles gaas peab väga pikka aega puhas seisma, need võivad olla atmosfäärist mürkainete testimise sensorite kalibreerimisgaasid, mis peavad olema väga pikka aega väga täpselt koostisega,» tõdeb Sammelselg.

Kuid enne on vaja meetodit pisut muuta ja kui see peaks korda minema, siis on võimalik hakata aatomkihtsadestust kasutada juba hoopis laialdasemalt. Järgmisena on plaanis hakata katma polümeere.

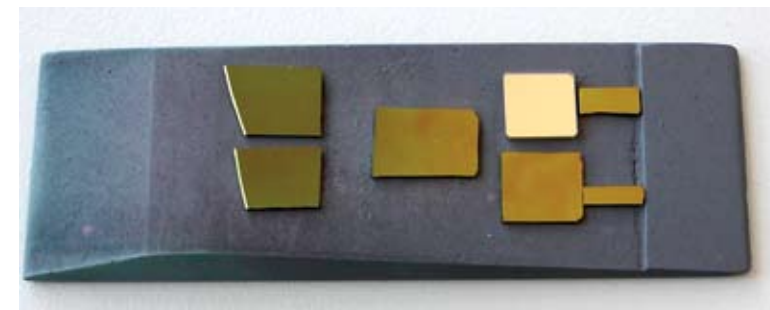
Saaks teha kokkurullitavaid ekraane või elektroonilisi ajalehti, millele iga päev saab uue lehenumbrivõrguvabalt sisse laadida. Neid on maailmas tehtud, kuid praegu on lahendused veel väga ebastabiilsed ja lühikesel elueaga.

«Tegelikult oleks võimalik terve ekraan niimoodi sadestades valmis teha. Kõpsetades seda umbes nii nagu kihulist plaadikooki, millele vahepeal tuleb kihte ahjus peale valada. Ainult see protsess võib kesta terve kuu,» ütleb Kukli. ☺

UUS MASIN

«See on nagu oma kätega vormelauto ehitamine,» iseloomustab Jaan Aarik doktorant Raul Rammula kolme aasta tööd.

Uus aatomkihtsadestuse seade on valminud Eesti Teadusfondi grantide ja Rootsi partnerite abiga ning maksab 4,5 miljonit krooni. Jõulude eel läbis seade, mis kontrollib kihtide kasvu kvartskristalli abil, edukalt esimesed katsetused.

Siin pole midagi pistmist tavamõistega kilest: Tartu Ülikooli kiletehnoloogide valmistatud üliõhukesed metalloksiidkihted, mille sadestamine käib aatomikihtide kaupa.

Plasmaterite tegu jäi katki

Korea elektroonikagigant Samsung tellis TÜ kiletehnoloogia labori teadlastelt uurimistööd, mis võimaldaks plasmaterite energiatarvet oluliselt vähendada.

Ülesanne oli töötada välja uued pinnakatted, mis võimaldaks plasmaterite panna tööle väiksemal pingel – see vähendab elektritarvet.

Esiailgu libedalt läinud koostöö jäi aga mullu katki. «Samsung pani terve plasmaterite uurimissuuna kinni. Huvi oli mõlemal poolel olemas, kuid firmas võeti vastu strateegilised otsused, et uurimist enam sel moel ei jätkata,» ütles füüsika instituudi direktor Marco Kirm.

Jaan Aariku sõnul oli küsimus ilmselt selles, kas domineerima jäävad LCD- või plasmaekraanid. Viimastest on saanud maailmas

energiasäästu eest võitlejate sihtmärk. Euroopa Liidus on räägitud isegi plasmaterite müügi lõpetamisest.

Kuigi Samsungi koostöö jäi katki, oli see Kirmi sõnul kasulik ning saadud kogemusi saab edasises töös ära kasutada. «Me saime mitmeid häid tulemusi, mis realiseeruvad võib-olla mõnel teisel kujul. Kui me kolm aastat tagasi alustasime diletantidena, siis nüüd on tekkinud uus ja huvitav uurimissuund.»

Sel aastal pidi Tartusse õpetama tulema Lõuna-Korea professor, kuid selle plaani lükkas üleilmne majanduskriis edasi ettenägematusse tulevikku.

Tartu nanotehnoloogide teadmistest on aga huvitatud maailma suuruselt teine muutmälude tootja Qimonda, kellega on käimas tõsine koostöö. ☺

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Tartu kunstikuu peakorraldaja, ülikooli Y-Galerii galerist Kaisa Eiche lubab veebruaris pöörata rohkem tähelepanu verevahetusele – seda nii otseses kui ka kunsti mõttes.

«Verevahetus peab ikka toimuma, seda nii metafoorilises, et inimesed ja kunsti liiguks, kui ka otseses mõttes. Selleks teeme koostööd verekeskusega,» rääkis Eiche. Kuna igal aastal on kunstikuu korraldanud eri inimesed, on seni suudetud vahetuse esimest poolt igal aastal täita.

TEHNOFIILNE KUNSTIKUU

Üks eesmärk, mille korraldajad on endale võtnud, on teha kunstikuust meediasündmus. «Kõik, mis meediasse läheb, peaks sisuliselt olema kunstiline, nagu rollimäng. Näiteks see, et UT-s ei ole ma lihtsalt peakorraldaja Kaisa, vaid näiteks kunstikuu peadonor,» seletas Eiche.

Y-Galerii toob Tartusse kuujagu kunsti

Kunstikuu peadonor sõnul on Art Ist Kuku Nu Ut (anagramm sõnapaarist Tartu kunstikuu – MM) nime kandval kuul seekord ka läbiv alateema. «Ma tahtsin teha kunstikuud tehnofiilsemaks ja et käsitletakas ka kommunikatsiooni ja selle hülbeid. See on noorema põlvkonna jaoks oluline,» ütles Eiche.

Sama teemat kandis ka kunstikuu avaüritus, mis toimus juba 30. jaanuaril. Siis avati Y-Galeriis Meelis Luksi ehk Mella uus näitus. Reesuskonflikti tõttu liikumisraskuste all kannatav Mella ei saa rääkida ja liigub väljaspool kodu ratastoolis, aga maalib, pintsel varvaste vahel, ilusaid pilte.

«Tema suhtleb inimestega arvutiprogrammi abil, sest muud moodi ta seda teha ei saa,» rääkis Mellast Kaisa Eiche. Arvuti on 40-aastase kunstniku kõige tähtsam abivahend. See on andnud talle tööd veebimeistrina ja laseb interneti kaudu ka sõpradega suhelda.

Eiche loodab, et nii see kui ka teised kunstikuu sündmused vähendavad tartlaste foobiaid, mis puutub masinatesse ja nende kasutamisse näiteks tradit-

siooniliste kunstiliikide kõrval. «Ma arvan, et kunstikuuga saab rohkem kasulikku ära teha, kui ainult näitusi korraldada. Selle ambitsioon peaks olema suurem, mingi uue kvaliteedi tekitamine,» seletas Eiche.

KUNSTI TÄIS LINN

Tartu Üliõpilasmaja haldusalasse kuuluv Y-Galerii on küll Tartus kuuendat aastat toimuva kunstikuu peakorraldaja, ent tänavuse teemakuu sündmused ei jää sugugi ainult nende ruumidesse. Näitusi võib veebruaris leida peale Y-Galerii ka näiteks kunstnike majast, kaubamajast, kultuuritehases ja mujalt.

Üliõpilasmajas Kalevi tänaval korraldatakse mitmesuguseid õpitubasid, Sadamateatris on plaanis tantsuetendus. Kaasa löövad ka näiteks Genialistide klubi oma uue kunsti päevadega, valgusfestival ning linnaraamatukogu juures asuv Rael Artel Gallery.

Ka linnaruumis võib kunstikuul leida huvitavaid installatsioone. Üks kunstnik plaanib näiteks umbes nädala aja jooksul igal öhtul valgusega linna uusi sõnumeid kirjutada. Selleks kasutab ta väikesi magnetiga pirne, mida

saab kinnitada metallist asjadele nagu tänavasildid, vihmaveerenid või liiklusmärgid.

Kahe peaüritusena tõi Eiche välja Triinu Pungitsa ja Riia moeduo Mareunroli ühise moeetenduse ning 21. veebruaril Tartu Ülikooli aulas toimuva konverentsi «Rahvusvaheline konverents, teaduslik konverents».

Kunstikuu konverentsi, mis on järjekorras teine, nimetas peadonor ka teadussajandi avaürituseks, mis sobib tehnofiilse teemaga väga hästi.

Triinu Pungitsa moeetendus toimus ka kaks kunstikuud tagasi. «Siis tehti see zooloogiamuuseumis, nüüd tahame teha seda anatoomikumis,» rääkis Eiche. Pungits kasutab oma uues rõivakollektsioonis teemana lihaseid ja anatoomiat. «Lätlastel on jälle detektiiviteema, nende kahega saab kindlasti mingi põneva mõrvamüsteeriumi lavastada,» oli Eiche entusiastlik.

Foto: Ove Maidla

TÜ kliinikumi verekeskus ootab doonoreid igal tööpäeval ja Tartu Kunstikuu 2009 ootab värsket verd üritustest osa saama *nonstop* kogu veebruari jooksul.

ART IST KUKU NU UT

30.01.–28.02. 2009

kohad, kus kunstikuu tihendatult toimub:

Y-galerii (Küütri 2)
TÜ Kliinikumi verekeskus
(L. Puusepa 1a, III korrus)
Tartu Kunstimaja galeriid
(Vanemuise 26)
Tartu Kaubamaja
Saksa Kultuuri Instituut (Kastani 1)
Sõbra maja (Kalevi 24)
Tartu Ülikool
Tartu Kultuuritehas vanas pärimisvabrikus (Pikk 58)
Genialistide klubi (Lai 37 taga)
Sadamateater
linnaruum (märka!)

meedia (loe!, vaata!, kuula!)

asjad, mis toimuvad:

- Valgusfestivali objektid
- Uue kunsti päevad (Genklubi + Kanuti saal)
- Teaduslik konverents, rahvusvaheline konverents 2009 Tartu Ülikooli aulas
- Tammeöö
- Triinu Pungitsa ja Riia moeduo Mareunroli ühine moeetendus
- loengud, töötoad, peod Y galeriis, Sõbramajas ja Tartu Kultuuritehases
- Tantsuteater Zicki etendus Hoffmann-Promenade Sadamateatris
- näitused Y-galeriis, Tartu Kunstimajas, Tartu Kaubamajas, Saksa Kultuuri Instituudis
- kogumikud/kataloogid, mis esitletakse
- aktsioonid linnaruumis
- manipulatsioonid meedias
- enneolematu vereülekanne Tartu Kunstikuu elluäratamiseks

Rohkem infot kunstikuu kodulehel
tartu.ee/kunstikuu

Hobi korras doktoriõpe ei soodusta teaduse tegemise kultuuri tekkimist

TARKVARATEHNIKA PROFESSORI MARLON DUMASI SÕNUL TEEVAD IT-SPETSIALISTID ÜLIKOOLES NING ERASEKTORIS TIHEDAT KOOSTÖÖD, MIDA MUJAL EUROOPAS SAGELI EI NÄE. OMETI ON SELLEL KA HALVEM KÜLG.

Fotod: 2x Andres Tennus

Aija Sakova
aija.sakova@ut.ee

Marlon Dumas valiti detsembris 2007 Tartu Ülikooli tarkvaratehnika professori ametikohale, mis on seni Eestis esimene ja ainuke erasektori täismahus finantseeritav professor. Swedbankiga

koostöös loodud professor peaks aitama Eestil oluliselt tõsta tarkvaratehnika magistri- ja doktoriõppe, nagu ka teadustöö ja rahvusvahelise nähtavuse taset.

Palun rääkige veidi oma uurimishuvidest.

Minu töö keskendub peamiselt sellele, kuidas organiseerida suurte kompaniide tööd, kuidas

maksimaalselt ära kasutada IT võimalusi. Pikka aega on kuhjatud eri programme üksteise peale, nii et meil on rohkem tarkvara, kui me tegelikult vajame ja kasutame. Mina proovin mõelda n-ö enne tarkvara ehk millist tarkvara me tegelikult vajame, et oma tööd teha. Samuti sellele, kuidas saaksid inimesed oma tööharjumusi muuta, et

tarkvarast maksimaalselt kasu saada.

Suur osa sellest tööst on kontseptuaalne ning seotud majanduse või äriaga, vahel ka sotsiaalteaduste ja psühholoogiaga.

Inimestel kujuneb süsteemide vastu sageli välja n-ö armastuse-vihkamise suhe. Võtame näiteks õppeinfosüsteemi. Ühelt poolt tarkvara hõlbustab meie tööd, teisalt aga muudab elu keerulisemaks, sest näiteks paljud programmid ei taha omavahel koos töötada. Minu töö seisnebki suuresti selles, kuidas disainida tarkvara nii, et sellega ei tekiks armastuse-vihkamise suhet. Selles on palju vähem IT-d, kui võiks arvata.

Teie esmane ülesanne Tartus oli tugevdada magistri- ja doktoriõppe programme. Kui teada seda, et sügisest alustab TÜ ja Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) ühine ingliskeelne tarkvaratehnika magistriõppekava, siis võib öelda, et läheb hästi.

Koostöö TTÜ-ga on paljulubav. Arvan, et oleme ühisõppekavaks valmis.

Seni oleme oma kaks bakalaureuse õppeprogrammi suuresti ümber teinud ning lisanud sellesse rohkem tarkvaratehnika aineid. Oleme uuendanud ka olemasolevaid magistriõppe programme, lisasime tarkvaratehnikale spetsialiseerumise võimaluse. Aga kõik see on ikkagi eeskätt kohalikele tudengitele.

Nüüd peame vaatama, kas meil õnnestub Tartusse tuua ka

rohkem rahvusvahelisi tudengeid. Ingliskeelset ühisõppekaval on kaks eesmärki. Kõigepealt tugevdada koostööd TTÜga, sest Eesti on üsnagi väike ning on väga raske midagi üksinda teha. Teine eesmärk on meelitada Eestisse välistudengeid, vähemalt püüda seda teha. Tuua nad kokku kohalike üliõpilastega ja anda seeläbi kõigile rikkam õppimiskogemus.

Te ei paista olevat nii optimistlik, et välistudengid siia tulla tahavad.

See on tõepoolest suur väljakutse.

Me saime riigilt toetuse ingliskeelse tarkvaratehnika magistriõppekava loomiseks. Sellest on palju abi, sest saame pakkuda õppemaksuvaba õpet ja isegi stipendiume. Kuid siiski, konkurents on väga tihe. Eesti naabrid on ju Soome, Rootsi, aga ka Taani, kus pakutakse sageli õppemaksuvaba haridust, mis on sealjuures väga kõrgel tasemel. Neil on ka kõrgel tasemel IT-tööstus ja meie peame sisuliselt nendega tudengite pärast võistlema.

Kas meie eesmärk on olla siis Balti riikide juhtiv IT-septsialistide koolitaja? Ja kas see on tehtav?

On küll. Nii nagu ka esikümne hulka kuulumine Ida-Euroopas.

Aga Balti riikides või isegi Ida-Euroopas tarkvaratehnoloogias esimene olemisest ei piisa, et võistelda Skandinaavia juhtivate ülikoolidega. Eesmärke tuleb veel kõrgemale seada. See ei ole loomulikult kahe-kolme aastaga saavutatav, kuid eesmärk peab silme ees olema.

MEIE PEAMINE ÜLESANNE ONGI VIIA SEE SÕNUM MAAILMA, ET EESTIS IT-D ÕPPIDES OLLAKSE VÄGA LÄHEDAL ERASEKTORILE JA IT-TÖÖSTUSELE.

Alustame samm-sammult. Usun, et ehkki ingliskeelne magistriõppekava ei pruugi olla algusest peale tohtu edunumber, toob see siia kindlasti välistudengid.

Milline on üldse Eesti IT olukord?

IT-tööstus on küllalt tugev ning tarkvaraspetsialistide järele on suur nõudlus. Ettevõtteid on üldiselt väga koostöövalmid. Eksisteerib mõlemasuunaline koostöö, nemad käivad meil loenguid andmas ja teisalt teeme meie neile teadustööd.

Olen täheldanud, et teistes riikides ei ole ülikoolide IT-inimesed ja ettevõtteid nii lähedastes suhetes, on hoopis suuremad lõhed ja raskused neid omavahel kokku tuua. Eestis toimub see loomulikult ja see on hea.

Ka minu töökoht on ju erasektori finantseeritud. See on midagi, mida minu kolleegid mujal Euroopas pole enne näinud.

Kas see Teie tööd ka kuidagi mõjutab, et Swedbank Teie töökohta finantseerib?

Ei, tegelikult mitte. Mulle tundub, et nad on teadlikud sellest, et Eesti kõige suurem väljakutse on suutlikkus leida ja koolitada andekaid tarkvara spetsialiste. Nad aitavad

TEADUSTÖÖ MUU TÖÖ KÕRVALT EI OLE MITTE AINULT RASKE, VAID TÄHENDAB SAGELI KA SEDA, ET UURITAV TEEMA KAOTAB AKTUAALSUSE.

meie talentide hulka suurendada.

Aga Swedbank ei ole ainuke altruist, on palju teisi firmasid, kes meid muul viisil toetavad, pidades loenguid, pakkudes praktikavõimalusi vms. Erasektori esindajad on mõistnud seda, et Eesti IT peamine pudelikael on olnud ja on veel pikka aega andekate inimeste vähesus.

Kindlasti aitab ka meie uus magistriõppekava siia uusi andekaid inimesi juurde tuua.

Meie peamine ülesanne ongi viia just see sõnum maailma, et Eestis IT-d õppides ollakse väga lähedal erasektorile ja IT-tööstusele. See ongi meie peamine pluss ja tõmbenumber.

Sealjuures on meil ka väga tugev teoreetiline õpe. Need kaks asja kombineeritult teevad Eesti ja Tartu atraktiivseks.

Kuidas on doktoriõppe tudengite ja teadustöö näitajatega?

See on hetkel üks suurim peavalu.

Meil on suur tööjõu nõudlus. Kõik meie andekad pead on juba enne bakalaureuse-, rääkimata siis veel magistritaseme lõpetamist, ära võetud.

Eestis on tegemist n-õ kaheteralise mõõgaga. Lähedased suhted erasektoriga tähendavad samal ajal ka seda, et kõik meie parimad tudengid on magistriõppe lõppedes headel

töökohtadel ja on doktoriõppes valmis jätkama vaid töö kõrvalt.

Ma nimetan seda doktorantuuriks hobi korras.

See paistab Eestis olema paljude doktoriõppes õppijate probleem.

Ma ei teadnud seda. Võib-olla tõesti, aga meie erialal on see ca 90 protsendil juhtudel nii.

Ilmselt on põhjused suuresti majanduslikud.

Suures osas kindlasti. Sest need helgemad pead, kellele oleks tõeliselt potentsiaali doktorikraadi kaitsta, on ju ka ettevõtetes tavaliselt väga kõrgetel ja hästi makstud kohtadel.

Seega on neil teatud elustandard. Ja meie pakutavad stipendiumid ei suuda sellega võistelda.

Ja erasektorit huvitab rohkem magistri- kui doktoriõppe kohtade finantseerimine?

Asi ei olegi tingimata finantseerimises. Ma olen mõnele üliõpilasele püüdnud leida ka suuremaid stipendiume, kasutades eri fondide võimalusi, aga selleks peaks pakkuma juba väga suuri summasid, et neid siia meelitada. Oleme seda ka üritanud...

Kardan, et praegu on vaid kaks lahendust.

Me kas suudame siia meelitada rahvusvahelisi tudengeid, kellele Eesti on atraktiivne. Või me ootame seni, kuni IT-turg maha jahtub. Ehk on mõned meie endised üliõpilased siis valmis tagasi tulema ja doktorit tegema.

Järelikult lihtsat lahendust praegu ei ole.

Üldiselt jah. Teadustöö tegemine muu töö kõrvalt ei ole mitte ainult raske, vaid tähendab sageli ka seda, et uuritav teema kaotab aktuaalsuse, sest töö kirjutamiseks kulub ju oluliselt rohkem aega, kui seda täiskohaga tehes.

Samuti ei saa sellisel juhul, kui ei istuta päevast päeva kolleegidega koos ühes ruumis, tekkida mingit teaduse tegemise kultuuri. Ei teki olukorda, kus vahetatakse omavahel mõtteid ja kogemusi, tehakse asju koos. Nii ei teki ka meeskonda ning see on minu meelest suurim probleem, mida see hobi korras doktorantuuri tegemine põhjustab.

Sellises olukorras ei ole ilmselt ka piisavalt teadusartikleid, mis aitaks rahvusvaheliselt nähtavamaks muutuda?

Jah, sisuliselt puudub võime teha rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist teadustööd.

Aeg-ajalt muidugi on mõne üliõpilase töö, mis jõuab olulistesse rahvusvahelistesse ajakirjadesse, kuid see ei ole järjepidev protsess.

Milline on teaduskoostöö teiste õppejõududega?

Meil on selleks liiga erinevad uurimishuvid. Loomulikult on meil hea koostöö õppetöö vallas, kuid teadustööd ja artikleid avaldan hetkel koos oma endiste kolleegidega Austraaliast.

Olete Tartus olnud nüüdseks veidi üle aasta. Kuidas Te end siin tunnete?

Tartu tarkvaratehnika professorina töötav Marlon Dumas peab eestlasi arusaajateks inimesteks, kes ei eelda välismaalastelt tingimata soravat eesti keele oskust.

Ma arvan, et ma hakkam end siin tasapisi kodusemalt tundma. Kohanemine on olnud mulle keerulisem, kui ma arvata oskasin, seda nii töö, ilma, inimeste suhtlemisharjumuste kui ka töökeskkonna mõttes. Ka keelebarjäär on olnud suurem, kui arvasin.

Ülikooli sees saan tavaliselt hakkama. Inimesed püüavad minu pärast ikka inglise keeles rääkida, kuigi vahel võib ikka

juhtuda, et unustatakse ära ja palju olulist infot läheb minu jaoks kaotsi. Vahel on see hea, kui kõike ei tea, siis ei oska ka teatud asjade pärast muretseda. Teisalt aga on ka olukordi, kus oleks olnud tõeliselt hea, kui keegi oleks mulle taibanud seletada, kuidas siin Eestis asjad käivad.

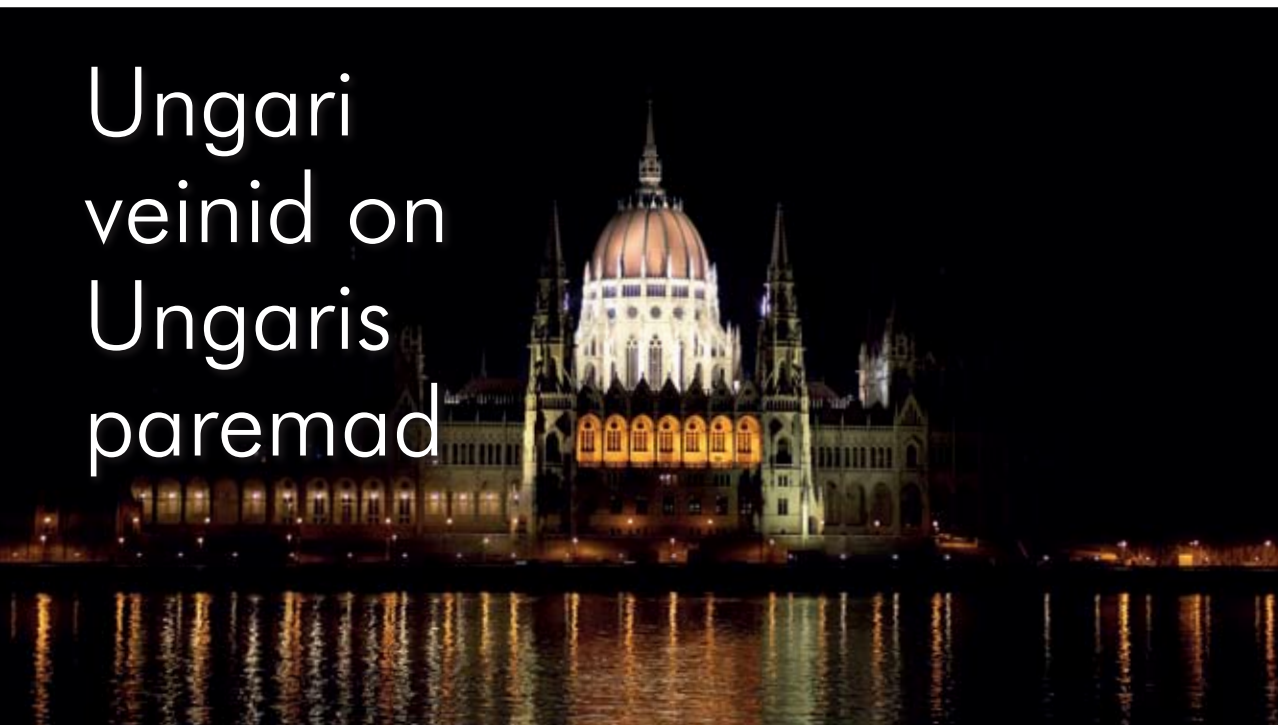
Samas peab ütlema, et Eesti inimesed on väga arusaajad. Nad ei oota välismaalastelt, et nad eesti keelt räägiks. Mitte nii

nagu Prantsusmaal, kus sinult ei oodata mitte ainult seda, et sa oskaksid prantsuse keelt, vaid räägiksid seda ka soravalt.

Eestis koheldakse välismaalasi ikkagi veidi eriliselt, arvestatakse sellega, et nad ei oska alati keelt. Siiski on minu jaoks kõikide, ka lihtsate asjade tegemine keeruline, sest mõtlen alati tükk aega varem sellele, kuidas ma saan mõne lause eesti keeles moodustatud. ☺

Ungari veinid on Ungaris paremad

Ungari parlamendihoone Doonau kaldal

Foto: Mihkel Merivee

Grete Kärmas

3. kursuse ajalootudeng välisüliõpilasena Ungaris Budapesti Eötvös Lóránd Tudomány Egyetemi ülikoolis

Esimeste ülikooliaastate jooksul üha süvenenud rändamishuvi ajal ning seikluste otsingu eesmärgil suundusin 2008. aasta septembris semestriks õppima Ungarisse.

Foto: erakogu

Tänu sõprade kogemustele ma ettevõtmist ei kartnud, nukrutsesin vaid seetõttu, et puudus võimalus Budapesti terveks õppeaastaks kandideerida. Ungari oli mu valikutes esimene. Minu huvi ungari keele ja kultuuri vastu ulatub aastate taha ning kõrgkooli astumise järel olin rõõmus avanenud võimaluse üle keelt vabaainena tudeerida.

SOE SUHTUMINE

Saabumine Budapesti polnud just jalustrabav. Olin äsja augustikuus siinset Szigeti muusikafestivali külastanud ning kliimast ja mõttelaadist rohkem aimu saanud. Eesti suve ehk nigela suusailma järel ootas mind 30-kraadne soojus ja sellele järgnenud palav sügis.

Kui oma kehvavõitu ungari keelt praktiseerisin, osutus võõras- te suhtes veidike kahtlustavate ja kinnisepoolsete ungarlaste suhtumine selgelt soojemaks. Peagi selgus, et ksenofoobiast on olukord kaugel ning esialgu veidi skeptilisena paistnud inimesed tänaval, poes, bussijaamas ja pargis on avatud, abivalmid ning temperamentsed. Ühesõnaga – temperatuurierinevused.

Budapestil on võõrsilt tulnule palju pakkuda. Esimesel vahetuskuul veetsin palju aega linna ja selle ümbrusega tutvudes. Budamägede ja Doonau kallaste radadel sai uute tuttavatega Egeri veine mekitud ja Pálinkat proovitud.

Kunstiajaloo huvilisena meenutan eriti hea sõnaga septembris kunstitudengitele kooli

korraldatud poolvabatahtlike õppekursioone Budapesti lähiste suurepärase kultuuriajaloo paikadesse nagu Szentendre, Esztergom ja Visegrád.

VOHAV BÜROKRAATIA

Ülikooli külastamine esimestel nädalatel põhjustas minus pisut enam ärevust kui siinne linnamelu või uus olmekeskond. Õnneks tervitas mind juba lennujaamas õppeaasta alguses suureks abiks olnud agar ning kohusetundlik mentor Réka.

Mõnel teisel erasmuslasel nii hästi ei vedanud – mentorid olid hoolimatud, ebakompetentsed või lihtsalt ei ilmunud kokkulepitud ajal kohtumisele. Jäi mulje, et välis- tudengite integreerimisel oli kohati liialt palju juhuse hooleks jäetud. Eri teaduskondade valmisolek vahetusüliõpilaste saabumiseks on siin ebahütlane.

Bürokratlike protseduuridega oli alguses omajagu tegemist. Ametnikud ei mällanud isegi vastuvõtuajal kontoris passida, vajalikke inimesi ja allkirju tuli tikutulega taga otsida – kõik sai enam-vähem joonde pooleteise kuu möödudes.

Paralleelselt muu paberimajandusega tuli kord juba kirja pandud kursused üle vaadata, parandused teha ning mis kõige olulisem, tingimuste väljaselgitamiseks õppejõududega läbirääkimistele asuda.

Siin tuleks märkida, et vabanduseks toodud kunstiajaloo osakonna struktuurimuutuste pärast või mõnel teisel põhjusel polnud osakond kaheksa erasmuslase saabumisest just ülemäära vaimustunud ega selleks valmistunud.

Justkui eeldades, et kõik on ungari keele kõnelejad, oli osakonnal vahetusüliõpilastele välja pakkuda vaid üks inglisis- või saksakeelne kursus.

Seega ei jäänud välis- tudengitel muud üle, kui mujalt osakondadest ainekursustele täiendust otsida või oma vähesele keeleoskusele lootma jäädes julgelt kohaliku kooliprogrammi ainetele registreeruda. Mina otsustasin teise variandi kasuks.

Kuna ma nii kõrgel tasemel ungari keelt ei valda, et kunstifilosoofia ja esteetikateemalisi loenguid mõista, pidin esialgu koos mentoriga, hiljem üksi, professoreid mööda kooli ja e-posti teel taga ajama, et kirjanduse ja kohustuste osas tingimuste üle kaubelda ja kompromisse leida.

Siinsed kunstiajaloo õppejõud on nagu Tartuski pisut pika toimega. Nende hulgas on aukartust äratavaid persoone, aga on ka kergekäelisemaid indiviide, kuid nad kõik on üsna sõbralikud ja vastutulelikud ning varasügisel, pärast aeglast akadeemilisse ellu sisseelamist jõuab päris suur osa neist reaalselt loengussegi – kunstinimeste asi. Kaastudengite seas leidis samuti lahkeid inimesi ja hoolimata keelebarjäärist ei osutunud kooliellu sulandumine ülemäära keeruliseks.

VAHE ON SEES

Ühiselamus olid mu lähimateks sõpradeks väga huvitavad tüdrukud Saksamaalt, Poolast ja Bulgariast. Türgi sõpradele, kellega tuli ette kaasakiskuvaid kultuurialaseid keskustelusi ning mõnepäevaseid matku Viini, Bratislavasse ja

Krakovisse, plaanin tõsiselt juba küllasõitu.

Uute sõprade ja tuttavatega korraldatud ühistest vaba aja tegevustest olid meelde jäävamad basseini külastamine soojemal ajal ning talvised uisutamisseansid. Ülejäänud kireva seltskonnaga on õhtuid sisustatud kuulsas Szimpla-kertis, välis- tudengite seas populaarses Morrissoni pubis ning meeleolukate kontsertide ja peosarjadega Corvintetöl.

Õppeaasta alguses tegeles välis- tudengite õhtute sisustamisega ka teaduskonna üliõpilasvalitsus, kuid nende korraldatud teema- ja tutvumisõhtud said lõpuks novembris otsa.

Peagi ootab mind ees kojusõit ja mul on tunne, et Budapestis jääb asju pooleli. Mõned koolitööd puudutavad otsad annab Tartus ehk kokku tõmmata, midagi õnnestub vahest millalgi naastes edasi arendada või lõpule viia, mõni neist asjust jääbki lõpetamata ja vajub unustusse.

Tahtsin sellise pateetilise lõpu asemel tegelikult öelda, et mõningatest siinsetest veidrustest hoolimata tasub kindlasti Budapesti vahetusüliõpilasena kaema tulla. Kes tudengieast juba väljas, tulgu turistina! Koduigatsust pole vaja karta, põnevust jagub. ☺

JUSTKUI EELDADES, ET KÕIK SAABUJAD ON UNGARI KEELE KÕNELEJAD, OLI OSAKONNAL VAHETUSÜLIÕPILASTELE VÄLJA PAKKUDA VAID ÜKS INGLIS- VÕI SAKSAKEELNE KURSUS.

JORGE LUIS BORGES EESTI KEELES

HISPAANIA FILOLOOGIA ASSISTENDINA TÖÖTAVA KLAARIKA KALDJÄRVE DOKTORITÖÖ «AUTOR, JUTUSTAJA, TÕLKIJ. BORGESSE AUTOFIKTSIOONID EESTI KEELES»¹ UURIB JORGE LUIS BORGESSE TEKSTIMAAILMADE VÕIMALIKKE ERINEVUSI ORIGINAALIS JA EESTIKEELSETES TÕLGETES.

Fotod: 2x Andres Tennus

Klaarika Kaldjärve doktoritöö püüab vaadata Borgesese eestikeelsete tõlgete «sisse» ja küsida, kuivõrd on tõlkija suutnud Borgesese omaseid stiilivõteteid edasi anda.

Aija Sakova
aija.sakova@ut.ee

Ehkki töö on kaitstud juba 2007. aasta detsembris, on see möödunud aasta lõpu Sirbi mitmes numbris² kõne all olnud. Kaldjärve ise on juhtinud tähelepanu sellele, et võrkeelsete autorite tsiteerimisel öeldakse väga loomulikult «Borges on öelnud, et ...», kuigi nii on öelnud hoopis tõlkija. Seda tõsiasja on vahel hea meeles pidada.

Võrdlesite oma töös Jorge Luis Borgesese originaaltekste Ott Ojamaa eestikeelsete tõlgetega. Milliseid erinevusi saate välja tuua?

Sellele on keeruline lühidalt vastata. Minu eesmärk ei olnud üldine keeleline, vaid Borgesese tekstidele omaste stiilivõtete analüüs.

Võiks öelda nii, et kui lugeda Borgesese uurijate mahukaid töid selle kohta, milliste keeleliste stiilivõtete abil ta oma fiktsionaalsed maailmad üles ehitab, siis eestikeelne tekst nende stiilivõtete olemasolust ja järjekindlast kasutamisest meile suuremat aimu ei anna (isegi kui silmas pidada seda, et paratamatult ei kattu eri keelte stiilivõimalused saajaprotsendiliselt).

Vaatlesin töös mina-vormis kirjutatud tekste, mille jutustajaks ja peategelaseks on kirjanik Borges. Neid tekste iseloomustab kõiketeadev ja erudeeritud, ent ometi vaoshoitud, kahtlev ja jälgi segav jutustamislaad. Eestikeelsetes tõlketekstides on see aga kraadi võrra enesekindlam, konkreetsem ja isegi kõnekeelsem või semulikum.

Märt Väljataga heidab Teile ette liigset kriitilisust ning üleolekut Ott Ojamaa suhtes. Kui ma aga õigesti aru sain, siis on töö eesmärk mitte (ainult) tõlgete kvaliteedi hindamine, vaid tähelepanu juhtimine tõsiasjale, et tõlge ei saa olla originaali koopia või ekvivalent, vaid sõltub suuresti nii tõlkija tõekspidamistest kui ka ajaloolisest kontekstist.

Töö sissejuhatuses juhtisin tähelepanu kasutatud meetodi piirangutele ja küsitavustele.

Tuleb silmas pidada, et uurimuses välja toodud erinevuste puhul ei ole ma otseselt arvesse võtnud seda, kas need on tingitud tõlkija valikutest või keelte eri võimalustest. Iseasi on veel muidugi see, kui rangelt üks või teine keele kasutaja, antud juhul siis tõlkija, neid piiranguid järgib.

Leian, et uurija ei saagi keele piiranguid ja võimalusi saajaprotsendiliselt arvesse võtta, sest see tähendaks kõikide variantide läbiproovimist, sisuliselt uue tõlke tegemist. Kuid uurija ei saa ka märkamata jätta seda, et teatud tõlkevalikud ei ole keeleliselt pealennunud, vaid tõlkija vaba valik.

Viimane sõltub omakorda ajastu tõlke- ja tekstinormidest.

Antud juhul julgeksin öelda nii, et Ojamaa ei ole püüdnud Borgesese omast keelekasutust (ning sellega seoses kohati ka narratiivi loogikat) analüüsida ja arvesse võtta ega ka tõlkekeele võimalusi selle väljendamiseks proovile panna.

Räägite oma töö kolmandas osas tõlkimise vältimatust subjektiivsusest. Miks see on nii subjektiivne?

Sest keel ja selle kasutamine ei ole täppiseaduslikult mõõdetavad. Inimesed tajuvad keelelisi sõnu-meid ja tekste erinevalt.

Tekst muutub reaalseks vaid lugemise kaudu. Lugemine on aga paljudest teguritest mõjutatud individuaalne vastuvõtuprotsess. Tõlkija keeruline ülesanne on muuta see vastuvõtuprotsess teise keele teisteks sõnadeks.

Ma ei arva, et iga tekst võib tähendada ükskõik mida ning et tõlgendus- ja tõlkevõimalused on piiramatud. Iga konkreetse teksti puhul saab selle piiri tõmbamine siiski olla vaid kokkuleppeline ja see jääb alati vaieldavaks.

Eristate ka vaba ja literaalset ehk sõna-sõnalist tõlget. Kas võib öelda, et käsitlete Ojamaa tõlkeid pigem vabade tõlgetena, kui jõuate järeldusele, et tema teatud mõõnduste kaudu muutub tekstide fiktsionaalne maailm?

Vabad ja literaalsed tõlked on ajalooliselt olnud suured üldistused tõlke kirjeldamiseks. Tõlkeid on püütud nende mõistete raamides-

se suruda, mida ma antud juhul siiski teha ei tahaks.

Ei ole ju olemas kokkulepet selle kohta, kui vaba on vaba ja kui literaalne on literaalne tõlge. Me saame vaid ette kujutada skaalat, mille ühes otsas on üks ja teises otsas teine äärmus. Aga võib-olla nad üldse ei välista teineteist ja ammugi ei saa öelda, kumb on õigem. Ojamaa tõlked on kohati üsna literaalsed, kohati jälle suhteliselt vabad.

Doktoritöö oponent, Tallinna Ülikooli tõlketooria dotsent Anne Lange on oma arvustuses³ kirjutanud, et olete Ojamaa tõlgete kvaliteedi impliitselt kahtluse alla seadnud. Ka Väljataga rünnaku taga näib peituvat sama hirm.

Just seda hirmu ma ei mõista. Siis peaks ju samasugune hirm valitsema ka kirjandus-, teatri- ja kunstikriitika ees. Tõlkekriitika ja -uurimise häda on ehk selles, et need on mitte küll just uued asjad, aga neid on vähe praktiseeritud ja seega ka harjumatud.

Kui vaadata tõlkekirjanduse arvustusi või tutvustusi ajakirjanduses, siis langeb tõlkele osaks kiitus sel juhul, kui see on keeleliselt ladus ja erialases terminoloogias pole eksimusi.

Paljude tõlgete «sisse» pole keegi kunagi vaadanud ja ometi on need tõlked ühiskonnas aktsepteeritud ja tunnustatudki. See näitab omakorda seda, et lugejad peavad tõlget heaks ja aktsepteerivad seda pisut teiste põhimõtete järgi. Selles peitub tõlkimise üks paradoksaalsusi. Seega võib väita, et kriitik hindab

hoopis teistsugust kvaliteeti kui lugeja. Lugejate aastakümnete pikkuse tunnustuse pälvinud tekstile ei saa uurija midagi «kurja» teha, see tekst jääb osaks meie kultuuri-, kirjandus- ja tõlkeloost.

Vajalik on aga ka see, et keegi n-ö vaataks tõlgete sisse. See väärtustab tõlkegevust kui sellist ja pöörab tähelepanu sellele, mis paljudele näib olevat iseenesestmõistetav.

Mida Te tekstide «sisse» vaatamise all täpsemalt silmas peate?

Peaaegu silmas nende põhjalikumad uurimised ja selleks omakorda on väga mitmeid võimalusi. On arvamusi, mis ei pea originaali ja tõlke võrdlemist vajalikuks ega kohasekski, sest see võrdlus olevat alati tõlke kahjuks. Pealegi peetakse tõlget oma kultuuriruumis iseseisvaks tekstiks. Viimast arvesse võttes saab analüüsida ainult tõlketeksti omadusi: struktuuri, sõnakasutust, kõnekujundeid ja teksti vastuvõttu kultuuriruumis.

Kui uurija eesmärk on originaali ja tõlget võrreldes otsida tõlkija vigu, et teda triumfaalselt «vahele võtta», siis võib tõesti öelda, et selline võrdlus on peaaegu alati tõlke kahjuks.

Kui aga uurijal on kindel nägemus oma eesmärgist ja ta tunneb põhjalikult ka originaalteksti ja selle toimimise mehhanisme, siis võib selline kõrvutamine huvitav ja kasulik olla.

Lange juhivad tähelepanu ka asjaolule, et teksti kui terviku tähendus ei sõltu ainult selle elementide tähendusest, vaid elementide tähendused tingib

tervik ehk teisisõnu, kuivõrd hästi saab analüüsitud näidete põhjal teha üldistusi tõlgete kogu olemuse kohta.

Olen Anne Langega peamiselt nõus. Just see seisukoht ongi olnud Borgese originaaltekstide analüüsi aluseks ehk kuidas kirjaniku kasutatud stiilelementid on otseselt terviku, st ideede ja narratiivi teenistuses. Ja sealt on edasi küsitud, kas tõlkija on sellele tähelepanu pööranud.

Kui rääkida töös kasutatud meetodist, siis osutasin seda kirjeldades kriitiliselt, et analüüsivad elemendid on oma otsesest kontekstist välja tõstetud. Samas ei ole need elemendid valitud juhuslikult, vaid teatud esinemissagedust ja funktsionaalsust arvesse võttes.

Kui tõlkijal on silme ees tervik, siis eeldatavasti teenivad tema konkreetsed tõlkevalikud seda tervikut.

Aga kas tõlkijal on alati silme ees tervik ja kas tema tõlkevalikud on selles mõttes sidusad? Arvan, et eraldiseisvate elementide analüüs võimaldab meil sellele küsimusele vastust leida ning välja selgitada seda, millist tervikut tõlketeksti elemendid teenivad, ehk teisisõnu seda, milline on tõlkija kontseptsioon tekstist. (T)

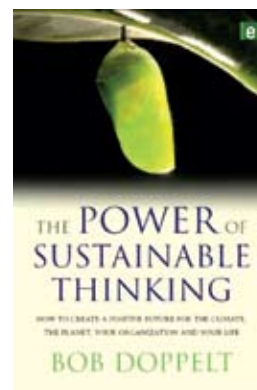

KLAARIKA KALDJÄRV

- Alates 2005, samuti 1996–2002 TÜ hispaania filoloogia assistent
- 2007 TÜ, *doctor philosophiae* hispaania keeles ja kirjanduses
- 2003–2005 Granada ülikooli doktoriõppe programm, uurimustöö «Võõrapärasuse/teisesuse säilitamine J. L. Borgese juutu «Funes el memorioso» eestikeelses tõlkes»
- 2000 TÜ, teadusmagistritöö «Tõlkekulgu hispaania-keelsest eestikeelses kultuuriruumi: Jorge Luis Borgese narratiivid» kaitsmine
- 1996 TÜ, BA hispaania keeles ja kirjanduses

- 1 Kaldjärv, Klaarika: «Autor, jutustaja, tõlkija. Borgese autofiktsioonid eesti keeles». Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007.
- 2 Väljataga, Märt: «Tõlkimise teooriast ja praktikast». Sirp, 28.11.2008; Kaldjärv, Klaarika: «Räägime ikka tõlkest». Sirp, 12.12.2008.
- 3 Lange, Anne: «Tõlge on tõlge on tõlge». Keel ja Kirjandus, 5/2008.

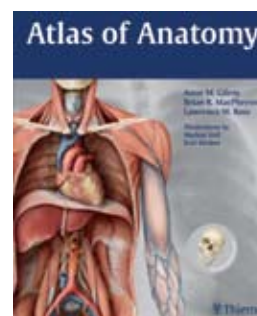
TÜ raamatupood soovitab:

The Power of Sustainable Thinking: How to Create a Positive Future for the Climate, the Planet, Your Organization and Your Life Bob Doppelt (eessõna Hunter Lovins) Earthscan Ltd, september 2008 Kõva köide, 240 lk, ISBN: 9781844075959 Hind: 340.00

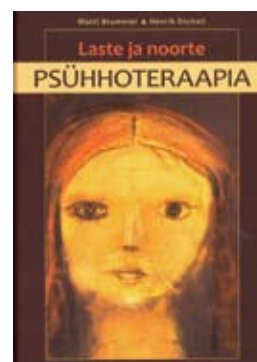
Whisperers: Private Life in Stalin's Russia Orlando Figes Penguin Books Ltd, 04.09.2008 Pehme köide, 784 lk, ISBN: 9780141013510 Hind: 273.00

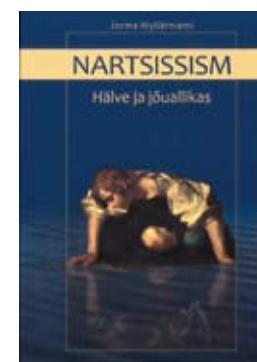
Atlas of Anatomy Latin nomenclature ed Brian R. MacPherson, Anne M. Gilroy, Erik Schulte, Lawrence M. Ross, Michael Schuenke Thieme Medical Publishers Inc, 30.11.2008 Kõva köide, 700 lk, ISBN: 9781604060997 Hind: 1300.00

Teach Yourself Complete Courses: Estonian Mare Kitsnik and Leelo Kingisepp Hodder Education, 30.05.2008 Pehme köide + 2 audio CDd, ISBN: 9780340915080 Hind: 550.00

Laste ja noorte psühhoterapia Matti Brummer, Henrik Enckell (tõlk. Tõnu Ülemaantee) Kirjastus Cum Grano, 2008 Kõva köide, 302 lk, ISBN 9789949155286 Hind: 340.00

Nartsissism. Hälve ja jõuallikas Jorma Myllärniemi (tõlk. Tõnu Ülemaantee) Kirjastus Cum Grano, 2008 Kõva köide, 139 lk, ISBN: 9789949180769 Hind: 290.00

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E–R 10 –18
L 10 –16

ÜLIKOOILT ÜHISKONNALE

Margit Sutrop
TÜ eetikakeskuse juhataja

Tartu Ülikooli eripära, võrreldes teiste maade rahvusvaheliste teadusülikoolidega, on suurem vastutus ühiskonna ja riigi arengu eest. Sellest tuleneb hulk kohustusi, mis suuremates riikides ei ole vaid ühe ülikooli või tema töötajate kanda.

Rahvusülikooli ja ainsa *universitas'*ena peame arendama alusteadusi ning samas seisma hea Eesti rahvuskultuuri, emakeelse teaduse ja teaduskeele arengu ning rahvusliku haritlaskonna järjepidevuse kindlustamise eest. Selle vastutuse tunnetamine

PROFESSORI PALGAMIINIMUM EI KÜÜNI RIIGIKOGU LIIKME POOLE PALGANI.

ei luba ülikooli juhtimises teha neid valikuid, mis kergendaksid saamist rahvusvaheliselt tunnustatud teadusülikooliks (nt üleminek ingliskeelsele õppele, sisulise rahvusvahelise konkurentsi tekitamine töökohtadele kandideerimisel, üksikute prioriteetse erialade väljavalimine ja neile panustamine, väikeste erialade sulgemine, jne)

Peale selle on meie ülikooli akadeemilisel perel oma kohustus ühiskonna ees – hoolimata väikesest rahvaarvust on vaja tagada riigi kõigi funktsioonide täitmine. See viimane aspekt vajab minu meelest nii ülikoolis kui ka väljaspool oluliselt enam teadustamist.

Pidukõnedes räägitakse sageli, et ilma Tartu Ülikoolita ei oleks meil Eesti riiki. Olen sügavalt veendunud, et see on tõsi. Seejuures ei pea ma silmas ainult TÜ panust iseseisva riigi loomisel või taastamisel, vaid ka riigi toimimise tagamisel. Just selles osas näib meil puuduvat täielik ülevaade sellest, missuguseid ülesandeid Tartu ülikooli õppejõud ja teadlased väljaspool ülikooli täidavad. Ma paneksin need, õppe- ja teadustööle lisanduvad funktsioonid kokku ühe nimetaja alla – ülikoolilt ühiskonnale.

Ülikooli kodulehel on tore rubriik, mille pealkiri ongi «Ülikoolilt ühiskonnale». Paraku annab see praegu väga ühekülge ülevaate sellest, mismoodi ülikool ühiskonda teenib. Saame teada, et ülikoolil on tehnoloogiainstituut, täienduskoolituskeskus, muuseumid, botaanikaaed, kirjastus, raamatupood ja sihtasutus.

Ent vähem oluline pole ka ülikooli akadeemiliste liikmete panus poliitikanõustamisse, seadusloomesse, omakeelse terminoloogia arendamisse, riiklike programmide koostamisse ja täitmisel. Neilt

oodatakse ekspertiisi- ja konsultatsioonitegevust, täienduskoolituste korraldamist ja rahva harimist, osalemist kõikvõimalike nõukogude ja mõttekodade tegevuses. Kes muu, kui ülikooli teadlased peaksid võtma enda peale entsüklopeediaartiklite ja eesti kultuurile oluliste teatmeteoste koostamise ja toimetamise, maailmakultuuri oluliste teoste tõlkimise ja kommenteerimise?

Selge on see, et oma akadeemilisi teadmisi ei tohi nad levitada vaid rahvusvahelistes teaduspublikatsioonides, vaid peavad kirjutama ka õpikuid, populaarteaduslikke artikleid ja raamatuid, võtma sõna meedias ja avalikel üritustel. Ülikoolil on suur roll kogu Eesti üldhariduskooli õppekavade koostamisel ja arendamisel, riigieksamite küsimuste koostamisel ja tööde parandamisel, olümpiaadide korraldamisel jne. Ülikooli teadlastelt oodatakse, et nad hoolitseks selle eest, et Eesti rahvas oleks tark, haritud, terve, innovaatiline ja tugeva eetilise selgrooga.

Mitmed Tartu Ülikooli töötajad on olnud valitud riigikogusse ja volikogudesse või töötanud ministriena. Miks mitte anda ülikooli kodulehel teada, milliste ülikooli töötajate ekspertnõu vajavad Vabariigi Presidendi mõttekoda, peaministri juures tegutsev teadus- ja arendusnõukogu, riigikantselei, ministriumid, Eesti Teadusfond, Teaduskompetentsi Nõukogu ja arvukad komisjonid?

Enamiku nende ülesannete täitmise võtavad ülikooli teadlased ja õppejõud enda peale ilma mingi rahalise kompensatsioonita. Riigiasutused ja ülikooli partnerid eeldavad enamasti, et vastava kompetentsuse kasutamine ühiskonna hüvanguks on kirjutatud ülikooli töötajate palga sisse. Tegelikuses teame, et ülikooli nooremate õppejõudude palk jääb praegu alla isegi üldhariduskoolide õpetajate palgatasemele. Professori palgamiinimum ei küüni riigikogu liikme poole palgani. Kõrvus kumiseb ühe endise ülikoolijuhhi ütlemine, et ülikoolis tuleb lõpetada nende teenuste osutamine, mille eest keegi ei maksa. Aga on see siis võimalik? Kas ei ole see sama hea, kui öelda, et kui jõudu pole, lõpetage ära see oma riigi mängimine! Sellist otsust ei tohi me patriootidena mitte mingil juhul teha.

ÜLIKOOI TEADLASTELT OODATAKSE, ET NAD HOOLITSEKSID SELLE EEST, ET EESTI RAHVAS OLEKS TARK, HARITUD, TERVE, INNOVAATILINE JA TUGEVA EETILISE SELGROOGA.

Meie probleem on selles, et väike riik peab täitma kõiki neid samu funktsioone, mis suurel riigil. Selleks ei jagu aga inimesi. Paljudel aladel võib ühe käe näppudel lugeda üles neid, kellel on vajalik kompetentsus. Ent peale inimeste on meil puudus ka tahtest ja oskusest neid väheseid tegijaid hoida ja toetada. Sageli ei ootagi inimesed mingit suurt tasu, küll aga tuleks nende pingutusi märgata ja tunnustada.

Ülikool peaks kõigepealt ise teadvustama, millist pädevust siin leidub. Praegu juhtub sedagi, et ülikool ostab teenuseid sisse, kuigi oma majas on vastav pädevus olemas. Samuti on oluline oma kompetentsust ühiskonnale paremini eksponeerida. Ainult siis on lootust, et ülikooli finantseerimisel arvestataks peale õppe- ja teadustöö ka neid teenuseid, mida ülikool osutab ühiskonnale. Jah, tean, et riigil on praegu rasked ajad, aga just teadusesse ja haridusse investeerimine, teadmispõhise poliitika ja majanduse arendamine on kriisiaegadel eriti vajalik. Seetõttu on ülimalt oluline näidata, milliseid ekspertteadmisi ülikool juba praegu pakub ja saab ka edaspidi pakkuda.

Vastava info kokkukogumine ja kättesaadavaks tegemine ei tohiks olla kuigi raske. Me kõik täidame akadeemilise töötaja aastaaruannet. Nende aruannete alusel saab koostada ülevaate kõigist neist ülesannetest, mida meie õppejõud ja teadlased väljaspool ülikooli täidavad. Selline ülevaade näitaks ilmekalt, kuidas ülikool aitab kaasa ühiskonna ja majanduse edenemisele ja rahvusliku heaolu kasvule. Samuti aitab see mõista, kui suur on Tartu Ülikooli akadeemilise pere koormus ning miks puhtakujuliste teadusülikoolidega võistlemine nõuab meilt mitmekordset pingutust. (T)

Üliõpilased ja õppejõud juba tegutsevad innovaativiselt

Urmas Kõiv
innovatsioonista juht

Selleks, et meil ka tulevikus oleks nutikaid ettevõtjaid, spetsialiste, kunstnikke, teadlasi ja õpetajaid, saavad just tudengid näidata, et noorte hulgas on teadmiste ja tarkuse poole püüdlamine IN (moes – eesti k). Innovaativne olla on moes. Kes ei tahaks olla IN?

Samas algas innovatsioonista aasta keerulisel ajal, kus me kõik peame midagi ümber mõtestama või korraldama – kodus, koolis, tööl, ka iseeneses.

Ümberkorraldusteks on vaja uusi ideid, loovat mõtlemist ja mõnikord ka uut moodi tegutsemist. Samuti kooskõmmisi, arutelusid, mõttetalguid, projekte, mis muudavad meie elu paremaks.

Innovatsioonista aastal on ülikoolid, üliõpilased ja õppejõud planeerinud mitmeid projekte, kuid kindlasti on palju ka selliseid ideid ja tegevusi, mis meieni pole veel jõudnud. Sellepärast on kõik oodatud välja mõtlema ja teostama uuendusmeelsust arendavaid projekte,

mis aitavad laiendada teadmisi ja meid targemaks muuta. Ideid ja inspiratsiooni saab uuendajate kohtumispaigast www.in.ee.

Üliõpilaste ja õppejõudude initsiatiivil on osa projekte planeeritud või juba toimuvad.

Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudi õppejõud Aune Past lülitab oma loengusarja «Ülevaade suhtekorraldusest» uue teema: innovatsioonista kommunikatsioon.

Eesti Maaülikooli tudengid ja õppejõud korraldavad roheline ülikooli aktsiooni, kus nutikate tegude kaudu püütakse ülikooli energiasäästlikumaks muuta.

Talveakadeemia on uute ideede kohtumispaik, kus üliõpilased eri ülikoolidest otsivad lahendusi linnaruumiga seonduvatele probleemidele.

Tallinna Tehnikakõrgkooli kolmanda kursuse tudengid koos abijõududega teistest ülikoolidest korraldavad juba X rahvusvahelise logistikaseminari «Innovatsioon ja efektiivsus logistikas».

Füüsika Seltsi teadusbuss näitab lihtsalt elluviidavate kat-

sete kaudu, et innovatsioon on atraktiivne ning põnev.

Tallinna Tehnikaülikooliga koostöös osaleme Robotexi võistluse korraldamisel.

Eesti Kunstiakadeemia korraldab uudse formaadiga joonistusmaratoni, mille käigus valmivad loovad teosed 24 tunni jooksul.

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia korraldab sügisfestivali raames ümarlaua teemal «Innovatsioon ja loovus».

Tallinna Ülikooliga koostöös tunnustame ülikooli kõige innovaativsemaid teadlasi. Samalaadsele asjale on mõelnud ka Tartu Ülikool.

Eesti Üliõpilaskondade Liidu ning tudengite kevad- ja sügispäevade korraldajatega anname Rebasekotiga üliõpilastele ideid ning innustame neid olema innovaativsed nii õppetöös kui ka igapäevaelus.

Projekt «Ajujaht» innustab noori ettevõtlusega tegelema ning oma ideid ellu viima. Innovatsioonista aasta käigus leiab tunnustamist kõige uuenduslikum konkursile laekunud äriidee.

Eesti noorte foorum tõi jaanuaris kokku noored ettevõtjad, mittetulundussektori ja tuntud avaliku elu tegelased, et arutada üheskoos noorte rolli üle Eesti majanduse arendamisel. @

Vaata: www.in.ee

KAITSMISED

12. veebruaril kaitseb õigusteaduskonnas teadusmagistritööd **Monika Tõniste** teemal «Palgakorraldus Eesti avalikus teenistuses ja selle võimalikud alternatiivid» («The Remuneration in Estonian Public Service and its Alternatives»). Magistritöö juhendaja on Urmas Volens (LLM), oponent *dr iur* Gaabriel Tavits.

Magistritöö kaitsmine toimub Iuridicumis Näituse 20 aud K-03 kell 12.15.

27. veebruaril kaitseb õigusteaduskonnas oma doktoritööd **Villu Kõve** teemal «Varaliste tehingute süsteem Eestis». Doktoritöö juhendaja on prof Irene Kull. Töö oponentid on prof dr Peter Oestmann Münsteri Ülikoolist ja Uno Lõhmus (PhD), Euroopa Kohtu kohtunik.

Doktoritöö kaitsmine toimub Iuridicumis Näituse 20 aud K-03 kell 12.15.

Hea akadeemiliselt organiseerumata eesti soost meesüliõpilane!

Eesti Üliõpilaste Selts ootab Sind

KÜLALISÕHTULE

kolmapäeval, 18. veebruaril kell 19ct meie ajaloolises majas
Tartus, Tõnissoni 1.

Eeldame korrektset riietust.

www.eys.ee

EESTI VABARIIGI 91. AASTAPÄEVA

KONTSERTAKTUS

20. veebruaril 2009. aastal kell 12 Tartu Ülikooli aulas

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna rahvusvahelise õiguse ja EL õiguse dotsendi,
dr. iur. Lauri Mälksoo ettekanne

„Eesti riik ja väikerahvaste enesemääramisõiguse tulevik“

Tartu Ülikooli aumärkide ja Lennart Meri teadustöö auhindade üleandmine.

Tartu Akadeemiline Meeskoor, dirigent Alo Ritsing.

Tobiase keelpillikvartett – Maano Männi (viul), Kristjan Hallik (viul),
Toomas Nestor (vioola), Aare Tammesalu (tšello).
Kavas Rudolf Tobias, Heino Eller, Jaan Rääts, Tõnu Kõrvits, Arvo Pärt.

Eesti poeesiat ärkamisajast tänapäevani esitab Anu Lamp.

Õnnitleme

ART LEETE – 40

Foto: Piret Koosa

Et kõik ausalt ära rääkida, tuleb kõigepealt üles tunnista, et professor Art Leete on tegelikult punkar. Ma ei hakka teile rääkima, kuidas me tuttavaks saime.

Võib-olla on selles süüdi Tapa, st Virumaa põhjavete keemiline koostis, sest näiteks Üllar Saaremäe, Rakvere teatrijuht, kes punklaulupidudega kultuuriministrit kiusab, on ka punkar. Võib-olla on see hoopis loomulik reaktsioon ajaloolisele paratamatusele, mida me keskkoolis õppima pidime, sest noor Jüri Ehlvest oli ju samuti punkar, nagu ka Kivisildnik.

Ainult selle tõdemusega ei saa muidugi piirduda. Ma mäletan väga hästi, kuidas nad kunagi korraldasid meie Lepiku tänava katusekambris ööpäevaseid luuletamisvõistlusi. Ikka nii, et kes rohkem luuletusi kokku kirjutab – kusjuures kirjutatu pidi ka «sordi alla» minema. Art loomulikult võitis, kuigi väidetavalt oli süüdi hoopis tema kirjutusmasin. Seda ei oska ma kuidagi kommenteerida, sest tänasel päeval on tekkinud massiliselt intelligentseid kirjutusmasinaid, st arvuteid, aga head luulet pole samaväärselt juurde tekkinud.

Nii et kui tahate mõista, miks Art midagi just sedaviisi teeb või ütleb, siis arvestage, et ta on sisimas punkar ja poeet, nagu neid Supilinnas teisigi võrsus, näiteks Merca, Karl Martin Sinijärv, Sven Saag või Märt Kivine. Rohelistest parlamendisadikute rääkimata.

Nähtavasti just eelpool kirjeldatud tulenevalt otsustas Art oma elus leiba teenida mitte laskmise, kuigi ta kuulus omal ajal Eesti noortekoondisesse ja omas kahtlemata häid tulevikuväljavaateid, füüsika-

matemaatika, mida Nõo koolis siiani lastele jõuliselt selgeks tehakse, ega ka mitte juristitööga, mida ta alguses *alma mater*’isse omandama läks, vaid hoopis etnoloogilise teadustööga. Oleks ta siis valinud mõne soojema maa kultuuri, aga ei – ikka arktilised rahvad ja välitööine külmööbimine. Mesoameerika või hernhuutluse või naisuurimuse asemel hantide-manside ja komide uurimine on üks paras punkarlus. Üheksakümnendatel võis vähemalt niimoodi tunduda.

Aga praegu on professor ja tippkeskus. Kui see kodus jutuks tuli, siis mu ema märkis, et ta mäletab siiani, kuidas Art Siberist tulles meil vahepeatus tegi. Täpsemalt ei kao emal mälust pilt, kuidas Art rahulikult edasi läks, endast kolm korda suurem seljakott seljas, põlv raskuse all kergelt nõtkudes.

Edu ja õnne talle selleks ka edaspidi!

Anzori Barkalaja soovidega ühinevad kolleegid etnoloogia osakonnast.

MARE ISAKAR – 55

Foto: Tõnu Pani

Kuidagi ootamatult on kätte jõudnud ühe Eesti paleontoloogi, muuseumitöötaja, teaduse populariseerija, kaugmatkaja, ülikooli naistöötajate võrkpallivõistkonna liikme, ühesõnaga aktiivse inimese juubelipäev. Veel ootamatumana tundub, et nii noorelt võis kunagi ka pensionile jääda.

3. veebruaril 1954 sündinud Mare lapsepõlv ja kooliaeg möödusid Kiviõlis. Kodu oli tolleks ajaks

juba suletud Küttejõu karjääri kõrval, nii et juba lapsepõlves puutus ta kokku Eesti ühe kivististerikkama kivimi – põlevkiviga. Peale geoloogiaõpinguid Tartus asus Mare tööle vanemlaborandina tollase geoloogiakateedri juurde. Diplomitöö teemagi oli kodu lähedalt: Viru seeria karbifaunast Põhja-Eestis, st osa uuritud materjali oli kogutud sealtsamast Küttejõu karjäärist. 1979–1982 õppis ta geoloogia-

kateedri juures aspirantuuris. Järk-järgult on Mare laiendanud uurimisi karpidelt tigudele ja ka peajalgsetele, ordoviitsiumist siluri ja kambriumi ajastusse – olles parimaks asjatundjaks meie fossiilsete molluskite osas.

Aastast 1983 töötas Mare varahoidjana ja 1995. aastast tänaseni peavarahoidjana ülikooli geoloogiamuuseumis, nagu me seda asutust suupäraselt nimetame, kuigi struktuuri-alluvust on korduvalt muudetud.

Pärast ülikooli loodusmuuseumi taastamist/taasühendamist sobib siinsete seinte vahele veelgi paremini kunagiste muuseumikogude taastamine ja nende uurijatele andmebaaside abil kättesaadavaks tegemine. Sellisest ajaloo ja kollektsioonidega seotud tegevusest oli vaid väike samm teadusajaloo uurimise ja ettekannete-artikliteni vastavatel konverentsidel (nt Eesti esimesest naisgeoloogist Elsa Rosensteinist, Eesti geoloogidest Gröönimaal).

Ja kuigi formaalselt kord oli, kord ei olnud, siis jälle oli ja jälle ei olnud muuseum seotud geoloogia kateedri-instituudi-osakonnaga, on kõik need aastad töötatud sisuliselt koos. Olgu need siis üliõpilastele paleontoloogia praktikumid, suvepraktikad, ajaloolise geoloogia loengud, geoloogiliste fotode tegemine ja meediakasutus või ühised välitööd ja uurimused kolleegidega.

Jõudu ja jaksu kõigi kolleegide poolt!

OLAF-MIHKEL KLAASSEN – 80

Foto: erakogu

25. veebruaril tähistab oma 80. sünnipäeva ajaloodoktor Olaf-Mihkel Klaassen. Ajaloodoktor ja emeriitdotsent Olaf-Mihkel Klaassenist pidi tema esialgse soovi kohaselt saama kohtunik. Järgides elukutse valikul oma Eesti Vabariigi riigikohtunikust isa eeskujut, asus ta 1947. aastal õppima õigusteadust.

Paraku oli aeg selline, et kohtunikuks tal õigusteaduskonna lõpetamise järel saada ei õnnestunud, sest nõukogude võim keelas selle tema isa endise ametikoha tõttu. Kolhoosiõiguse alal aspirantuuri astumine oli talle aga vastuvõetamatu, seetõttu asus ta õppima inglise filoloogiat, mille vahetas

peagi ajaloostuudiumi vastu. See oli loomulik valik, pidades silmas, et ajaloo ja eriti Indoneesia ajaloo vastu tundis ta elavat huvi juba varases koolieas. Oma olemuse ja kutsumuse poolest on Klaassen olnud õpetaja.

Aastatel 1952–1958 õpetas ta ajalugu Hugo Treffneri Gümnaasiumis ja aastatel 1958–1966 Tartu pimedate laste internaatkoolis (praegu Emajõe kool). Olaf-Mihkel Klaasseni teadlase ja ülikooli õppejõu tee algas 1966. aastal vanemõpetajana, pensionile läks ta 30 aastat hiljem professorina, olles selle aja jooksul pidanud ka dekaani ametit. Olaf-Mihkel Klaasseni peetud Idamaade ajaloo erakorralise professori ametikohta võib pidada unikaalseks kogu Tartu ülikooli ajaloos.

1970. aastal kaitses Klaassen kandidaadikraadi Indoneesia vabadusvõitluse teemal ning 1992. aastal doktoritöö Eesti Vabariigi konsulaarpoliitikast Aasias ja Aafrikas. Ta on kirjutanud hulgaliselt monograafiaid, õpikuid ja artikleid, peamiselt Aasia ja Aafrika ajaloost ning Eesti suhetest nende piirkondadega. Eraldi

väärib märkimist tema panus Eesti filmiajaloo uurimisse, mille tulemusel sündis ülmenukas raamat ««Kevade» tee ekraanile». Lugupeetud õpetlane on hoolimata auväärsest east endiselt väga heas loomevormis, mille tõestusena ilmus eelmise aasta lõpus teos «Jaapan läbi aegade».

Klaasseni kui õpetaja ja teadlase teed iseloomustab suur pühendumus teadustööle ja oma õpilastele. Tema näol on tegemist erakordselt täpse ja põhjaliku inimesega, kes suudab innustada ka teisi inimesi täielikult pühendumise ühe või teise eesmärgi saavutamisele teaduses.

Teadlane peab tema arvates iga päev tegema midagi, et edendada oma teadustööd. Kui doktorant ei tõuse pühapäeva hommikul kell 5, et asuda tööle oma tekstidega, siis ei ole ta piisavalt pühendunud. Seega – ainult erakordne pühendumus ja pingutus inimvõimete piiril on väärt täit tunnustust.

Jõudu, tervist ja jätkuvat kirjutamismisrõõmu soovivad õpilased Karin Hiimaa ja Martin Hallik.

LEA BOSTON – 80

Foto: erakogu

Lea Boston (neiuna Tiikmaa) on sündinud 17. veebruaril 1929. aastal Tartus teenistuja perekonnas. Kooliaastatel 1936–1947 õppis edukalt Tartu 5. algkoolis ja Tartu 3. keskkoolis. 1947 asus ta õppima Tartu Riikliku Ülikooli arstiteaduskonda, mille lõpetas 1953. aastal diplomiga ravi erialal. 1953. aasta septembrist alustas tööd TRÜ pediatraia kateedri vanemlaborandina ja alates septembrist 1956 asus põhikohaga tööle Tartu Meditsiinkoolis.

Aastail 1963–1968 oli Lea Boston Tartu Ülikooli mittestatsionaarne aspirant pediatraia erialal,

töötades kohakaasluse alusel Tartu Lastehaiglas ordinaatorina. Aastal 1968 kaitses ta meditsiinkandidaadi väitekirja teemal «Tervete ja pneumooniahaigete laste askorbiinhappega varustatusest ja selle muutustest katehhiinide toimetel». 1. septembrist 1968 asus ta poole koormusega tööle pediatraia kateedri assistendina ja poole koormusega Tartu Meditsiinkooli õpetajana.

Alates augustist 1970 sai Lea Bostonist pediatraia kateedri täiskohaga assistent, aastast 1977 dotsent. Aastail 1969–1977 uuris ta B-kompleksi vitamiinide, eriti tiamiini ainevahetust. Sel alal kaitses ta 1978. aastal meditsiindoktori väitekirja «Об витаминов группы В (В1, В2, В6, РР), особенно тиамина, и активности транскетотазы при острой пневмонии у детей до 3-летнего возраста». Juunis 1979 valiti Lea Boston TRÜ pediatraia kateedri professoriks. Mitmete välisreisidega Lääne-Berliini, Ungarisse, Austraaliasse jm kaasnesid erialalised täiendused välismaa lastekliinikutes.

Lea Boston oli esimene sõjajärgne professor pediatraia erialal Eestis, kõrgema kategooria pediatra, tunnustatud vitamiinoloogia ja gastroenteroloogia spetsialist lastel. Tema peamisteks teadustöö valdkondadeks olid aastail 1964–1968 C-hüpvitaminoosi sagedus tervetel ja pneumooniahaigetel lastel, aastail 1969–1970 malabsorptsiooni diagnostika väljatöötamine, aastail 1969–1977 B-grupi vitamiinide, eriti tiamiini, ainevahetus. Tema poolt avaldatud trükiste üldarv on 81. Ta on juhendanud kaht aspiranti, retsenseerinud 6 kandidaadi- ja 2 doktoritööd.

Lea Boston on alati olnud sõbralik, tasakaalukas ja hea kolleeg, nõudlik pedagoog, kohusetundlik kursusejuhendaja ja järjekindel teadustöötaja. Kahjuks tervise halvenemise tõttu 1980. aastate teisel poolel osales ta vähe kateedri plaanilises teadustöös. Alates 27. maist 1994 on Lea Boston emeriitprofessor.

Lastekliiniku pediatraia õppetooli pere õnnitleb juubilari!

Õnnitleme

75 Marta Paatsi, koristaja – 26. veebruar

65 Aalo Eller, arstiteaduskonna emeriitdotsent – 6. veebruar
Tiiu Fahrutdinova, desinfektor – 25. veebruar

Tiina Vaidla, praktika- ja kutseasutuste keskuse spetsialist – 25. veebruar

60 Evi Hagu, riidehoidja – 9. veebruar

Iouri Koutcherov, majahoidja – 13. veebruar

50 Ester Uibopuu, analüütilise keemia õppetooli laborant – 15. veebruar

45 George A. Lozano, zooloogia erakorraline teadur – 1. veebruar

40 Merike Angerjäv, täiendkoolituse programmijuht – 11. veebruar
Sven Janno, psühhiaatria vanemassistend, psühhiaatria teadur – 11. veebruar

Art Leete, etnoloogia professor – 19. veebruar

35 Amar Annus, eesti ja võrdleva rahvaluule erakorraline teadur, Lähis-Ida vanade keelte ja kultuuride erakorraline teadur – 3. veebruar

Sulev Sild, molekulaartehnoloogia vanemteadur – 26. veebruar

30 Eve Eensalu, ökofüsioloogia teadur – 3. veebruar

Urho Abramov, füsioloogia teadur – 25. veebruar

25 Kadri Koorem, taimeökoloogia laborant – 16. veebruar

Klaarika Marton, filosoofiateaduskonna deканаadi sekretär – 19. veebruar

Annika Uibopuu, taimeökoloogia laborant – 22. veebruar

TEATED

13. jaanuarist on Ugala teatris avatud **näitus TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia lavakunstide õppehoone, loomeinkubaatori ja avaliku kino arhitektuurilise lahenduse ideekonkursil osalenud 25 tööst**. Näitus jääb avatuks märtsi alguseni. Konkursi parimaks tunnistati töö nimega «Põlendik».

9.–20. veebruarini **saab esitada kandidaate TÜ üliõpilasesinduse 2009/2010 õppeaasta koosseisu**. Kandideerimiseks on vaja avaldust, portreefotot, CV-d ja motivatsioonikirja. Lisainfo: www.tyee.ee/kandideerimine2009. Valimised toimuvad 10.–12. märtsil!

11. veebruaril kell 12–14 toimub **TÜ pensionäride ühingu Vitae** ruumides tervisetuba. 12. veebruaril kell 15 kohtuvad Vitae liikmed Tiit Veberiga (Raekoja plats 12).

12. veebruaril kell 11–17 toimub TÜ aulas **Charles Darwini 200. sünniaastapäevale pühendatud konverents**, mida korraldavad TÜ muuseumid koostöös bioloogilise mitmekesisuse tippkeskuse ja genoomika tippkeskusega.

TÜ raamatupood pakub kirjastuse **Oxford University Press** valikut humanitaar-, sotsiaal-, reaali- ja loodusteadusalast kirjandust kuni **70-protsendilise allahindlusega**. Pakkumine kehtib 2. märtsini või kuni kaup jätkub. Soodushindadele ei laiene muud raamatupoe soodustused. Lisainfo: www.ut.ee/raamatupood.

TÜ Sihtasutus kuulutab välja esimese KPMG stipendiumi konkursi

16. veebruaril saab hakata esitama taotlusi **KPMG stipendiumile**.

Stipendiumi suuruseks on **20 000 krooni**.

Taotluste esitamise tähtaeg on **15. märts 2009**.

Stipendiumile saavad kandideerida majandusteaduskonna bakalaureuse- ja magistritaseme üliõpilased, kellel on: väga hea õpeedukus (bakalaureuseõppes täidetud õppesoorituse maht 60 AP ja kaalutud keskmine hinne vähemalt 4,0; magistriõppes vastavalt 40 AP ja silmapaistvad õpitulemused); aktiivne eluhoiak ja osalemine üliõpilaselu edendamisel; valmisolek kohtuda AS KPMG Baltics esindajatega.

Konkursist osavõtmiseks tuleb esitada sihtasutuse juhatusel: elektrooniline taotlus sihtasutuse kodulehe kaudu; õpingutulemuste väljatrükk koos keskmise hinde äranäitamisega.

Elektroonne taotlus aadressil www.ut.ee/sihtasutus, rubriigis «Taotle stipendiumi». Paberkandjal materjalid saata aadressil Tartu Ülikooli Sihtasutus, Ülikooli 18, 50090 Tartu või sisepostiga.

Lisainfo: 737 5852 või 521 6820;
e-post: tysiht@ut.ee

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee